

משבר הקורונה והחברה החרדית

ניצה (קלינר) קסיר

מובילים פיננסיים, ג'וינט ישראל אלכא

אבו גוש

7.7.2020

צפיפות והידבקות בקורונה בחברה החרדית

על בסיס המאמר: **על קורונה, צפיפות וערים חרדיות – אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר**

תפוצת מחלות מדבקות

קיימים מספר גורמים באורח החיים כיום המעודדים התפשטות של מחלות מדבקות:

- גורם ההפצה בין מדינות – תנועה מאסיבית ואינטנסיבית של אנשים בין מקומות בעולם
- גורמים פנים ארציים – תהליכי עיור, בעיות תברואה, צפיפות ומבנים שאינם מאווררים

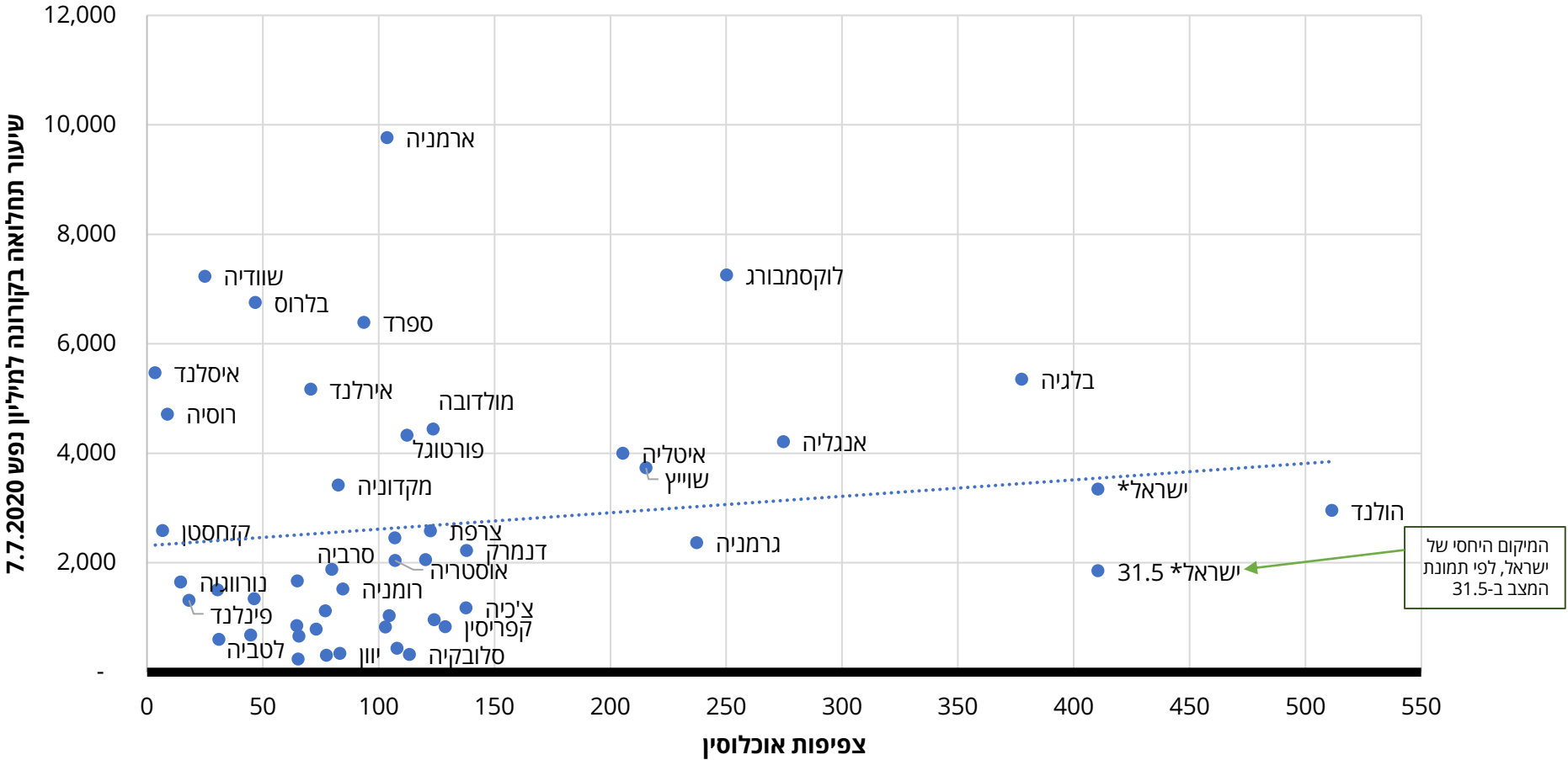
הידבקות בערים:

- ערים הן מועמדות ראשיות להפצה של מחלות מדבקות
- ככל שהערים צפופות יותר, כך תפוצה של מחלות מדבקות עשויה להיות גדולה ומהירה יותר

צפיפות ותחלואה

קשר חיובי בין צפיפות האוכלוסין לבין שיעור התחלואה במדינות אירופה ומרכז אסיה

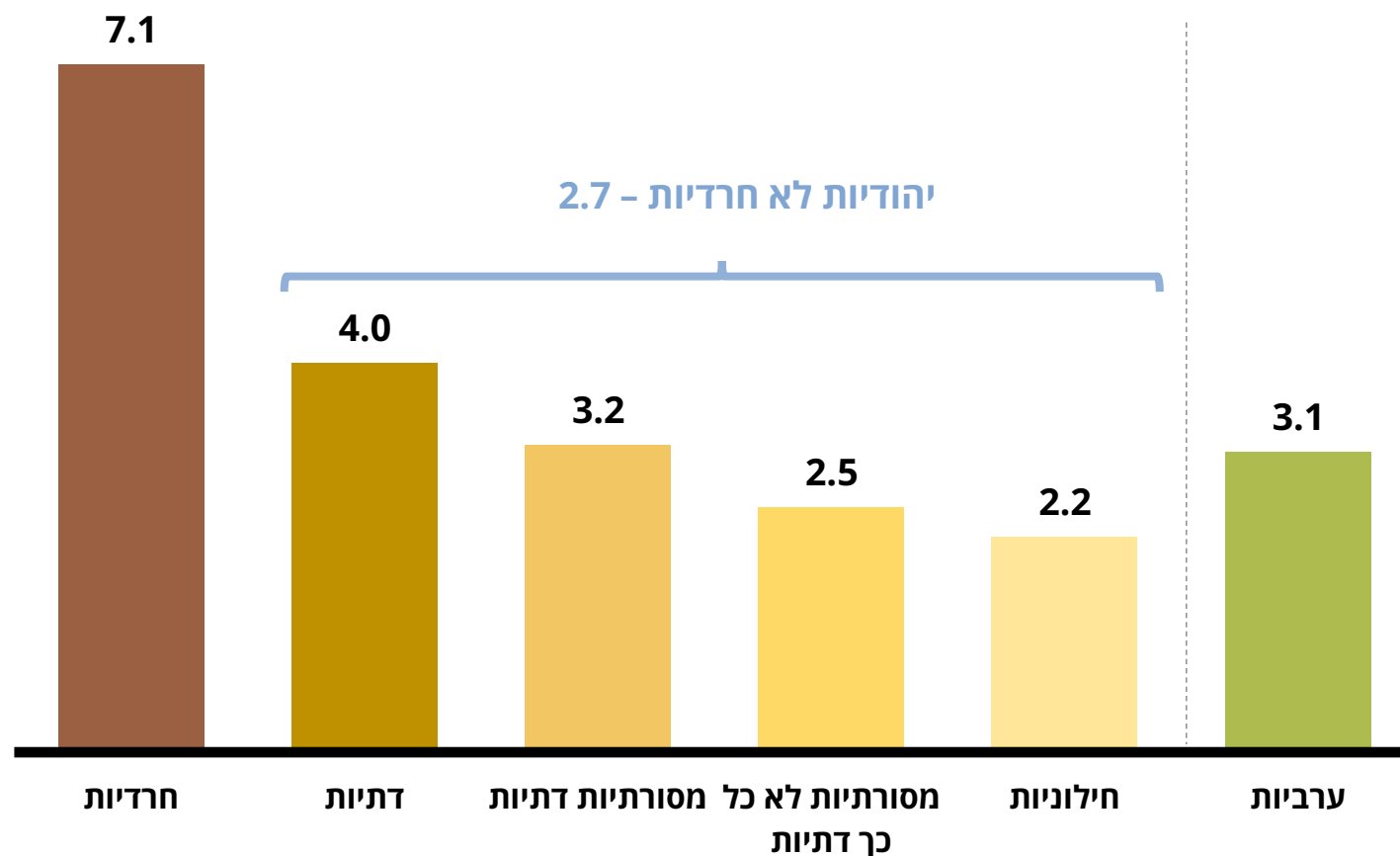
הקשר בין צפיפות ותחלואה במדינות אירופה ומרכז אסיה, עדכני ל-7.7.20



מקור: עיבודים לנתוני הבנק העולמי (צפיפות אוכלוסין, שנת 2018) ו-Worldometer (תחלואה בקורונה ואוכלוסייה, 7.7.2020). חלק משמת המדינות הושמטו מהתרשים. * ישראל אינה נחשבת לחלק מאזור זה לפי הבנק העולמי.

פריון ילודה

פריון הילודה לאשה יהודית, 2015-2017



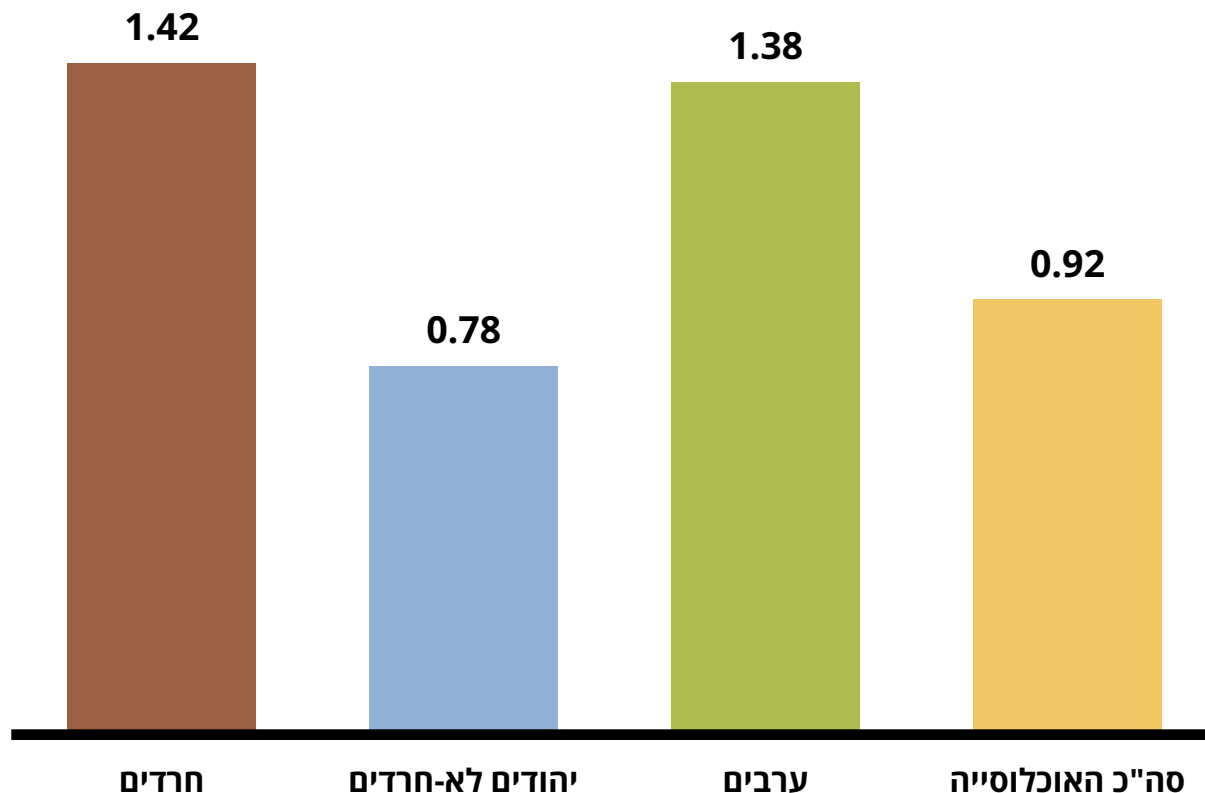
פריון הילודה בחברה היהודית עולה עם רמת הדתיות

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "על קבוצה, צפיפות וערים חרדיות", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020, נתוני אחמד חליחל, הלמ"ס.

צפיפות בדירת המגורים

צפיפות בדירת המגורים
בקרב חרדים בישראל
דומה לצפיפות בקרב
ערבים, ובפער גדול
מהצפיפות בקרב יהודים
לא-חרדים

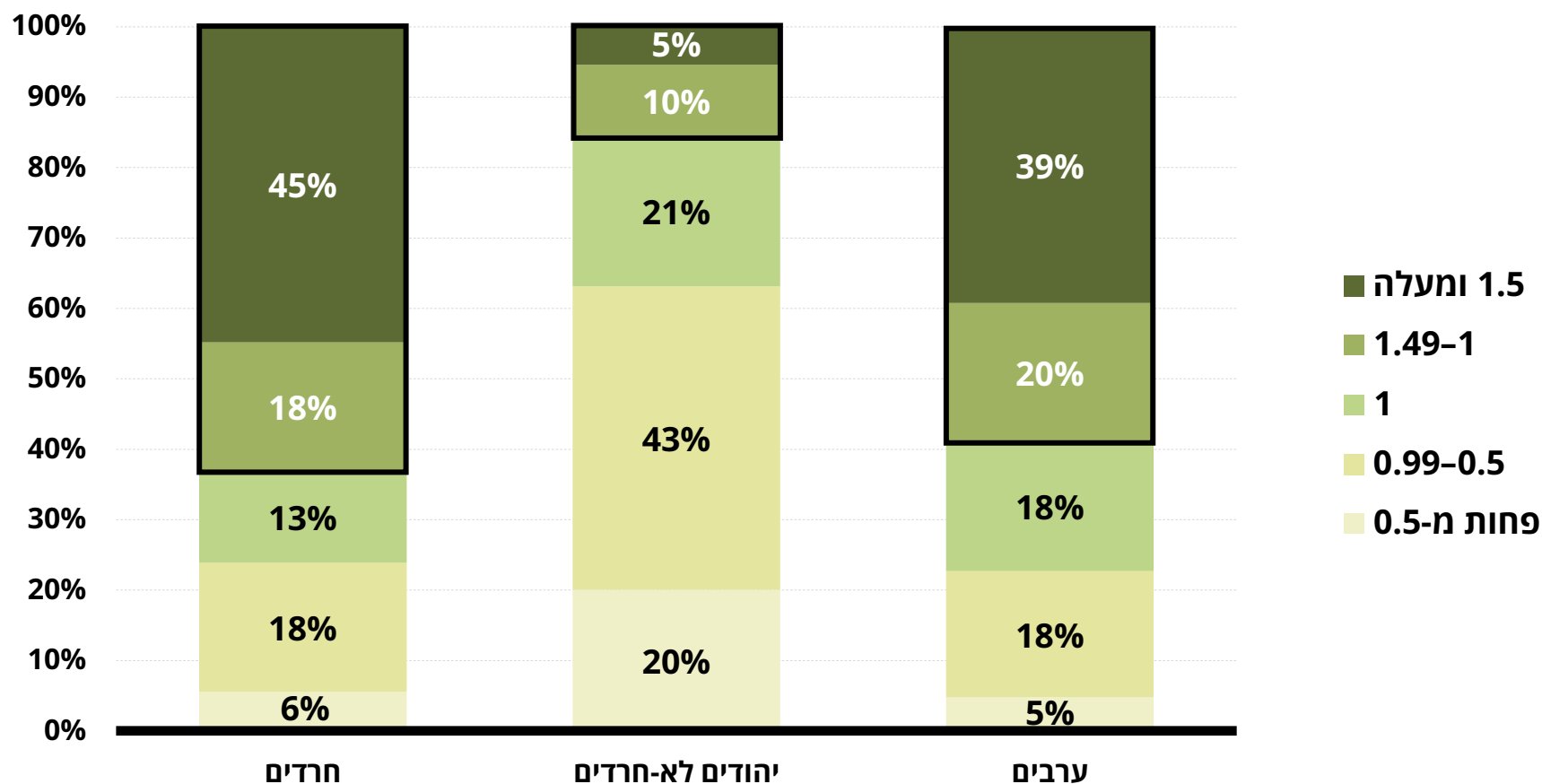
צפיפות הדיור, לפי קבוצת אוכלוסייה



מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "על קוהונה, צפיפות וערים חרדיות", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020.

צפיפות בדירת המגורים

התפלגות צפיפות הדיור (נפשות לחדר), לפי קבוצת אוכלוסייה



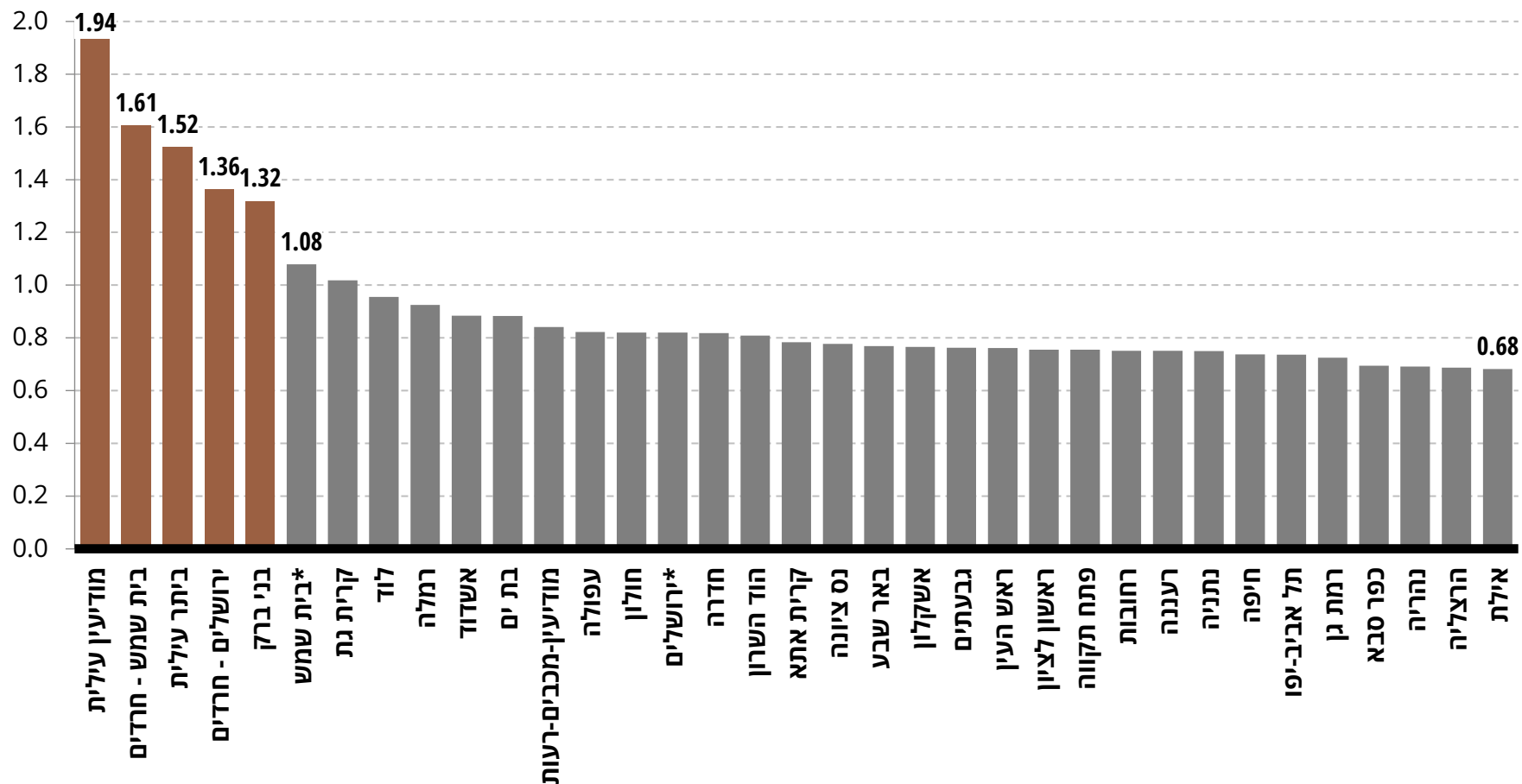
ב-63% ממשקי הבית החרדים יש יותר נפשות מחדרים, בדומה למשקי בית ערבים (59%), ובפער גדול ממשקי הבית היהודים הלא-חרדים (15%)

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, עיבודים לסקר כוח אדם של הלמ"ס, 2017.

צפיפות בדירת המגורים

צפיפות מגורים גבוהה
בולטת בערים חרדיות
צעירות, כמודיעין עילית,
ביתר עילית והשכונות
החרדיות בבית שמש

צפיפות הדיור, ערים המונות למעלה מ-50,000 תושבים

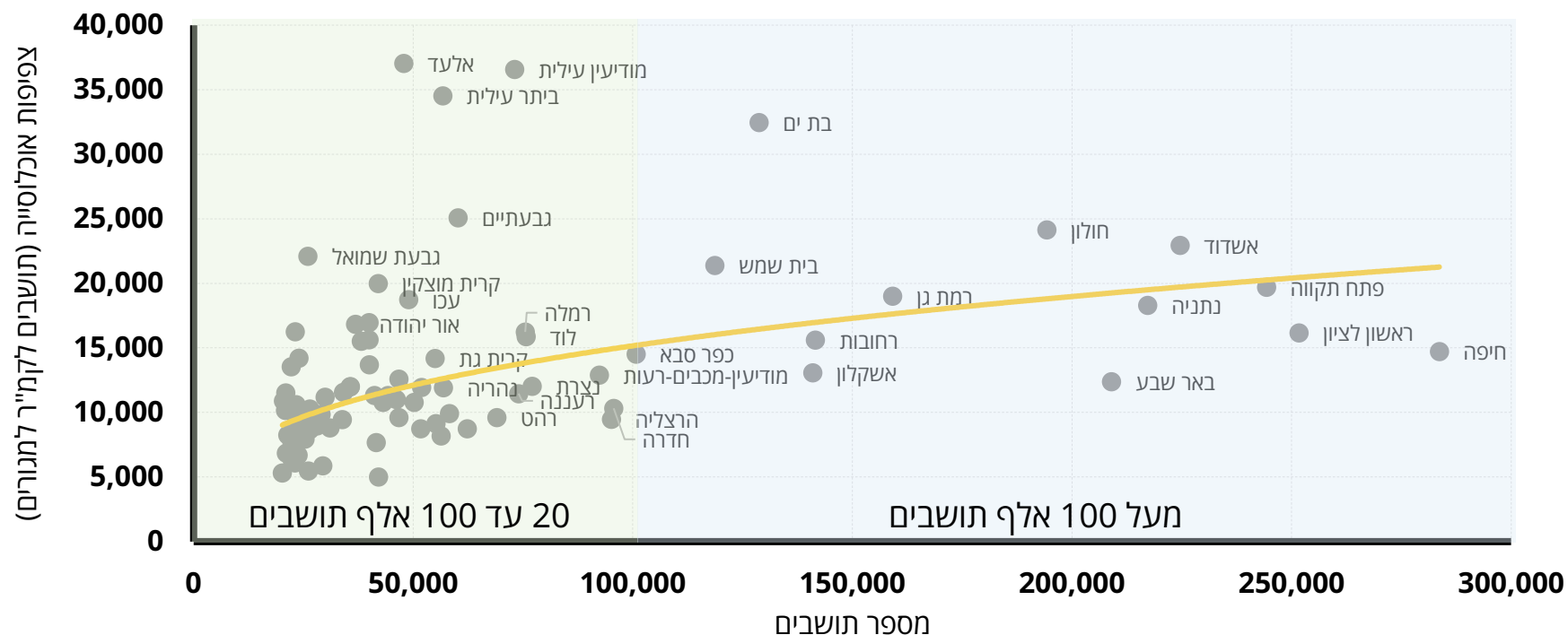


מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "על קורונה: צפיפות וערים חרדיות", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020. * יהודים לא-חרדים בלבד

צפיפות אוכלוסין

ככל שגדל מספר התושבים כך עולה רמת צפיפות האוכלוסין הממוצעת

צפיפות אוכלוסין לפי מספר תושבים



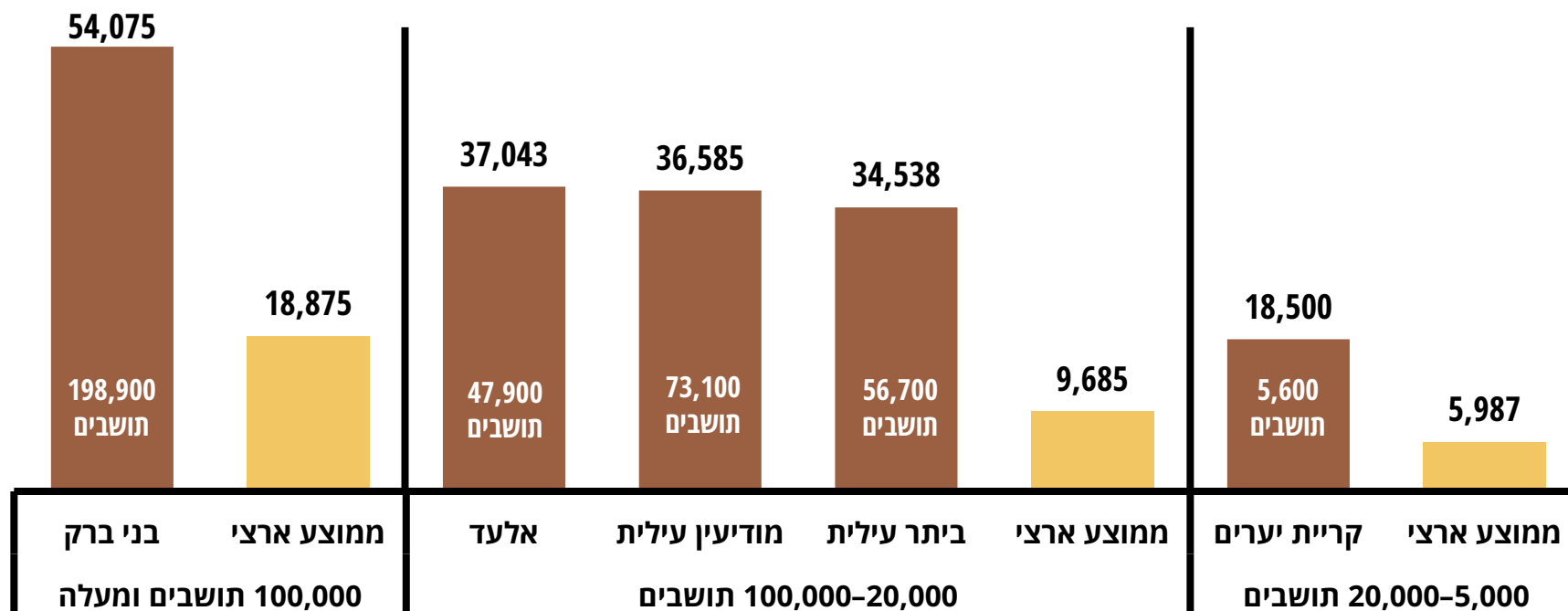
ככל שמספר התושבים גדל, עולה רמת הצפיפות הממוצעת, לכן יש לבחון יישובים בפילוח לקטגוריות של מספר תושבים

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "על קורונה, צפיפות וערים חרדיות", אפריל 2020. ללא תצפיות חריגות (Outliers) בתרשים הפיזור: תל-אביב, ירושלים ובני-ברק.

צפיפות אוכלוסין

צפיפות האוכלוסין גדולה ביישובים החרדים פי 3-4 מהממוצע הארצי ביישובים לא-חרדים, בזמן שצפיפות הדיור גדולה פי 1.8

צפיפות אוכלוסין (תושבים לקמ"ר למגורים)



צפיפות האוכלוסין בחברה החרדית מושפעת בחלקה מצפיפות הדיור, אך גם מושפעת רבות מצפיפות הדירות, צפיפות הבתים וכמות השטחים הציבוריים

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "על קורונה, צפיפות וערים חרדיות", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020.

צפיפות ודפוסים חברתיים

השימוש של החברה החרדית במוסדות הקהילתיים ובשטחים הציבוריים באזור המגורים הוא תדיר וגבוה

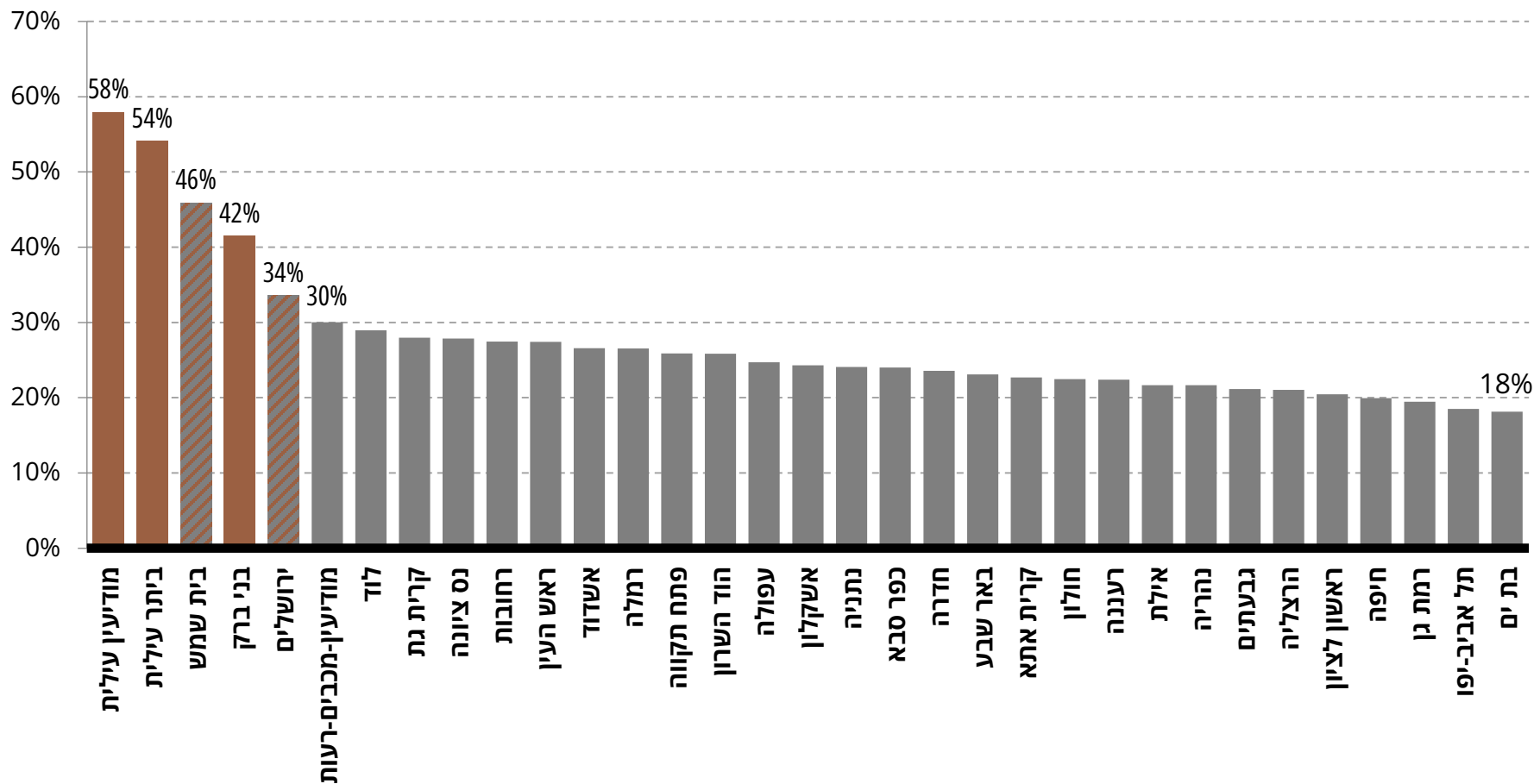
- חיי הקהילה השלובים בלימוד תורה יוצרים אינטראקציות רבות במוסדות הלימוד, בבתי הכנסת, בכוללים ובישיבות
- החברה החרדית היא קהילתית, מתבודדת וסגורה. מרכזים אלה ממלאים עבודה צרכים דתיים והלכתיים, וגם נותנים מענה לצרכים חברתיים ותרבותיים
- בשל הצפיפות הרבה השוררת בדירות המגורים, גובר השימוש בשטחים ציבוריים כגון חצרות הבניינים, גני המשחקים, המדרכות ברחובות הראשיים וכדומה

הצפיפות הגבוהה והאינטראקציות החברתיות הרבות (המשפיעות, כאמור, גם על בחירת מגורים באזורים צפופים) מגבירות את סכנת ההידבקות

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "[על קורונה, צפיפות וערים חרדיות](#)", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020.

צפיפות

שיעור הילדים עד גיל 14 מהאוכלוסייה, ערים המונות למעלה מ-50,000 תושבים



שיעור גבוה של ילדים
באוכלוסייה מגדיל את
כמות המפגשים
והאינטראקציות
החברתיות - בלימוד,
במשחק ובקשר בין הורים

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, עיבודים לקובץ רשויות מקומיות של הלמ"ס, 2018.

- ככל שצפיפות המגורים גדולה יותר כך גם התחלואה
- המרחק הגדול של הערים החרדיות מקו המגמה משקף גורמים נוספים שהביאו להתפשטות המהירה של המחלה, ובכללם ההפנמה המאוחרת

[illegible]

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "[על קוהונה, צפיפות וערים חרדיות](#)", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020. עדכון לנתוני משרד הבריאות ליום 7/7/2020. נתוני צפיפות האוכלוסייה לשנת 2013. * **קו המגמה אינו מביא בחשבון את היישובים החרדים**

הרצת רגרסיית OLS הראתה כי משתנה הצפיפות ומשתנה עיר חרדית הם בעלי השפעה חיובית ומובהקת על שיעור החולים ביישוב

בין גורם הצפיפות לגורמים נוספים

- החברה החרדית,

- חברה סגורה עם הנהגה משלה
- מתאפיינת באמון מוגבל ברשויות המדינה
- תלמוד תורה מעל הכול
- נחשפת פחות לתקשורת הכללית

בשל כך, לקח לאוכלוסייה החרדית זמן רב להפנים את חומרת המצב ולהקפיד על ההנחיות ועל כללי המניעה, בהשוואה לאוכלוסייה הכללית

גורמים נוספים להדבקה:

- שהות בארה"ב במוקדי הדבקה: ברוקלין
- אירועי פורים

- עם זאת, אין ספק שהצפיפות הרבה ביישובים החרדים מאיצה את קצת ההידבקות

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "[על קורונה, צפיפות וערים חרדיות](#)", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020.

חשיבות במענה ייחודי לאזורים צפופים

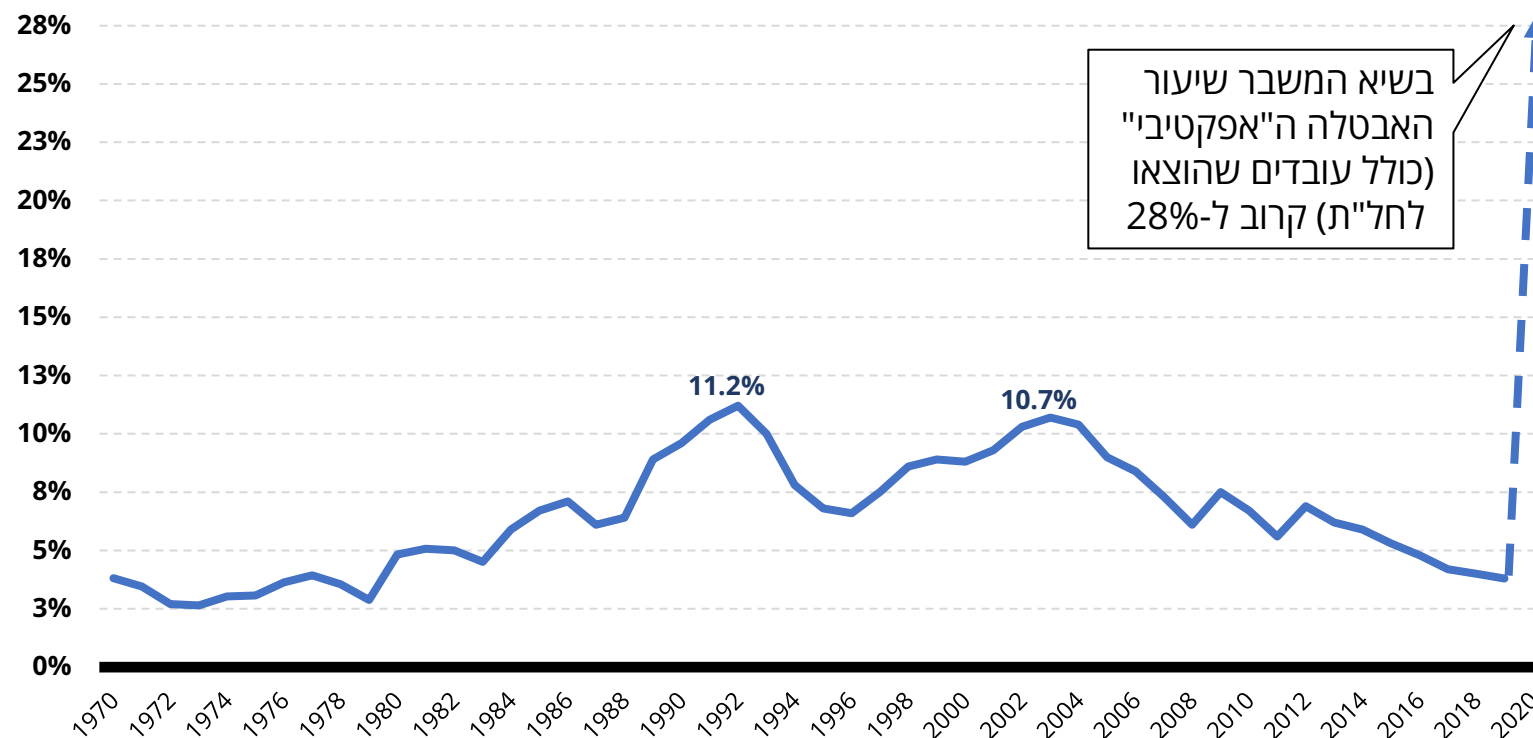
- באזורים של צפיפות אוכלוסין גבוהה, קיים מגע רב בין אנשים המגדיל את ההדבקה, ובפרט כששיעור הילדים באוכלוסייה גדול
 - הדבר נכון בפרט בחברה החרדית, בה קיימת תרבות המעודדת אינטראקציות חברתיות רבות, המגדילות את סכנת ההידבקות
- הצפיפות בדירות המגורים מצמצמת את היכולת לבודד את החולים
- עובדות אלה מדגישות את החשיבות שבמתן מענה מהיר לאזורים צפופים (יישובים חרדים, ערבים ואחרים) ומתן התייחסות מיוחדת עבורם גם בעתיד לצמצום היקפי ההדבקה
- **מדיניות הנשענת על נתונים אמפיריים והכרת המאפיינים הייחודיים של האוכלוסיות השונות יכולה לסייע במתן המענה המתאים ביותר**

מקור: אסף צחור-שי וניצה (קלינר) קסיר, "[על קורונה, צפיפות וערים חרדיות](#)", המכון החרדי למחקרי מדיניות, אפריל 2020.

אתגרים והזדמנויות בחברה החרדית

שיעור האבטלה האפקטיבי בישראל

גילי 25-64, שנים 1970-2019



משבר כלכלי חריף שלא היה כמותו מהשפל הגדול במאה הקודמת

תחזית צמיחה ל-2020

• בעולם: -4.9%*

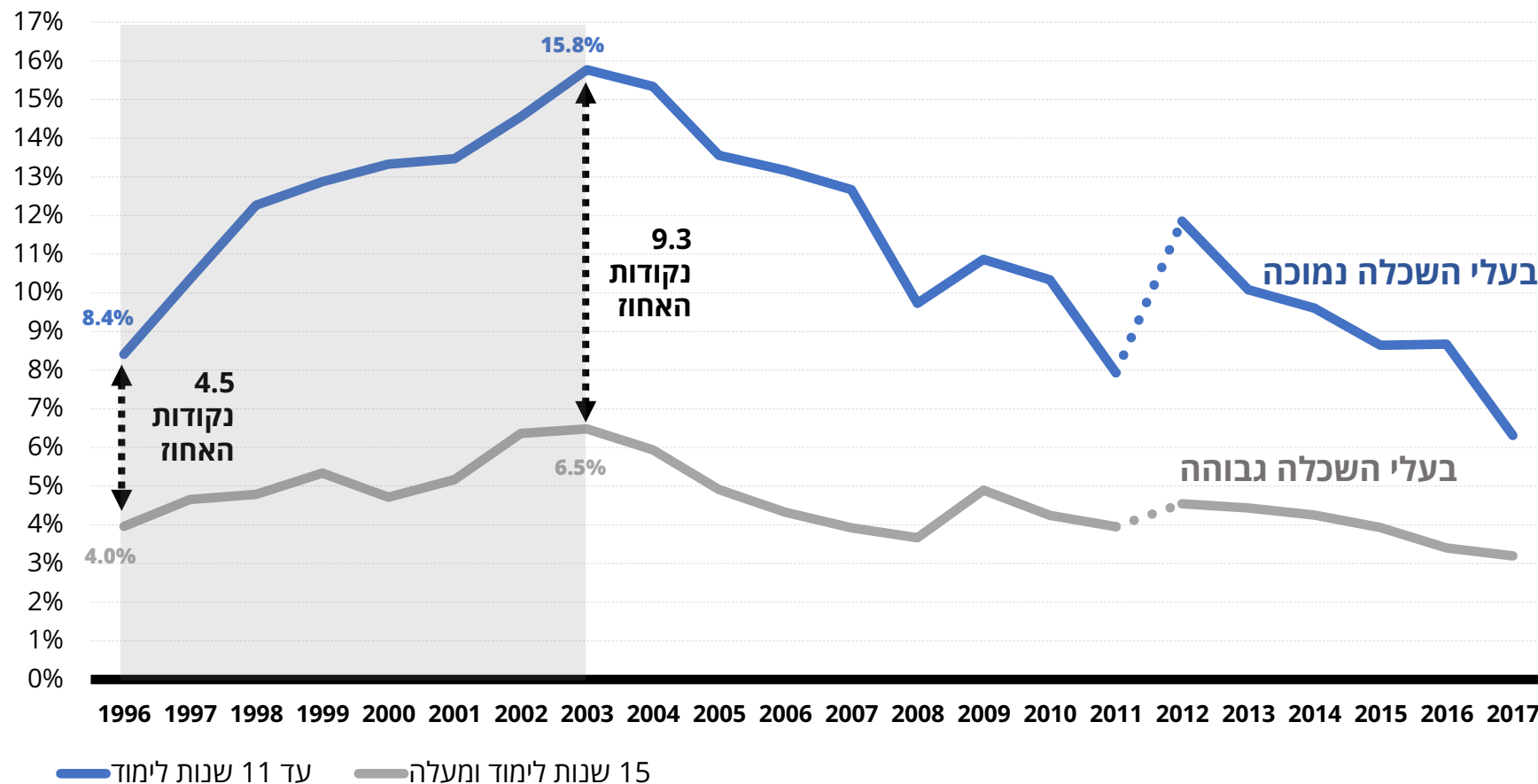
• בישראל: -6.0%**

* קרן המטבע, יוני 2020 (באפריל התחזית הייתה 3%).
** בנק ישראל, 6.7.20.

בישראל שיעור הנעדרים מהעבודה בתקופת המשבר גבוה בהשוואה בינלאומית

מקור: סכ"א, למ"ס (נתונים משורשרים, בנק ישראל), 2020 - שירות התעסוקה.

שיעור אבטלה לפי מספר שנות לימוד, 1996-2017

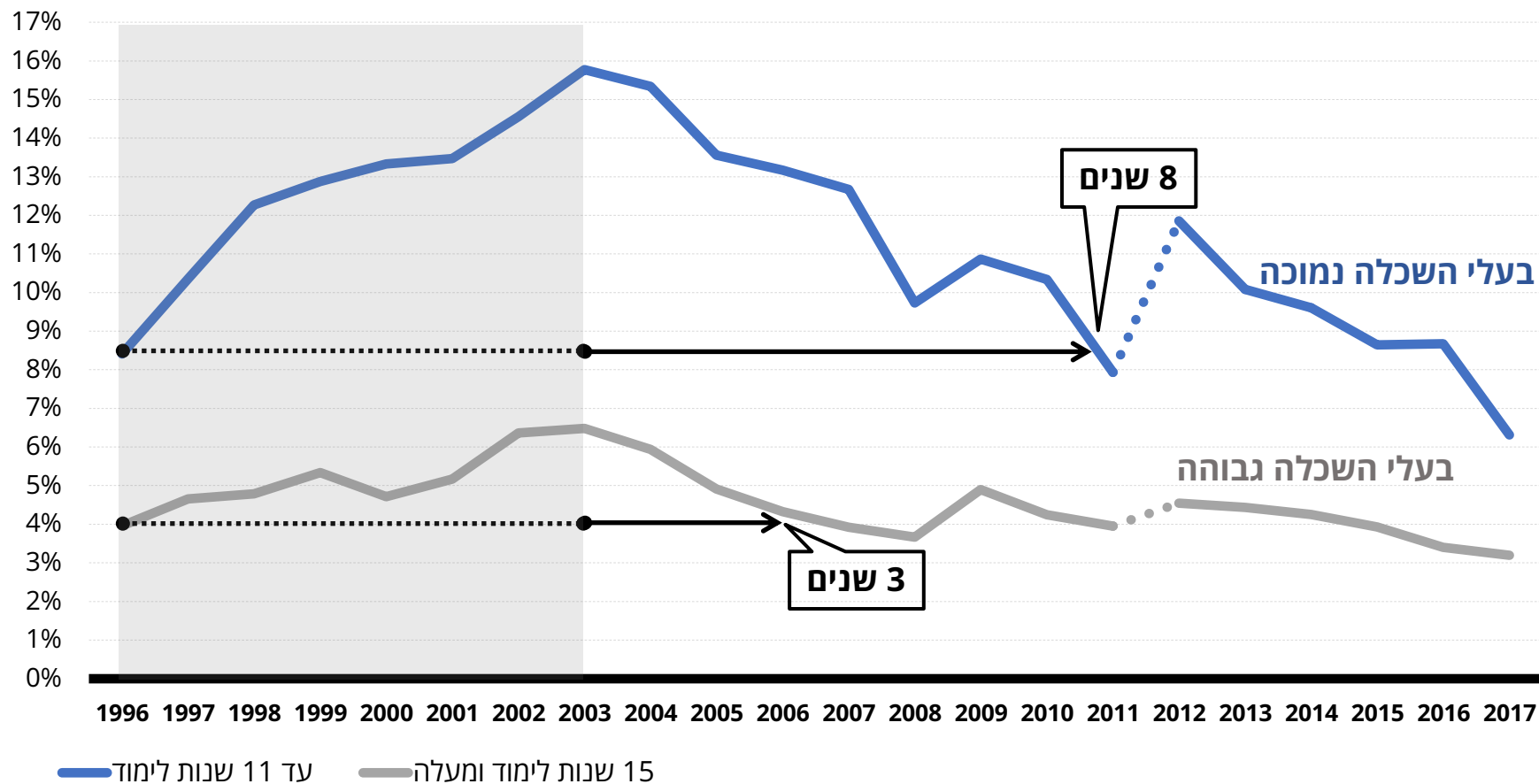


אוכלוסיות חלשות
בשוק העבודה נפגעות
יותר בתקופה של
האטה ומשבר כלכלי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1996-2017. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012.

אבטלה בחזרה למצב טרם ההאטה

שיעור אבטלה לפי מספר שנות לימוד, 1996-2017



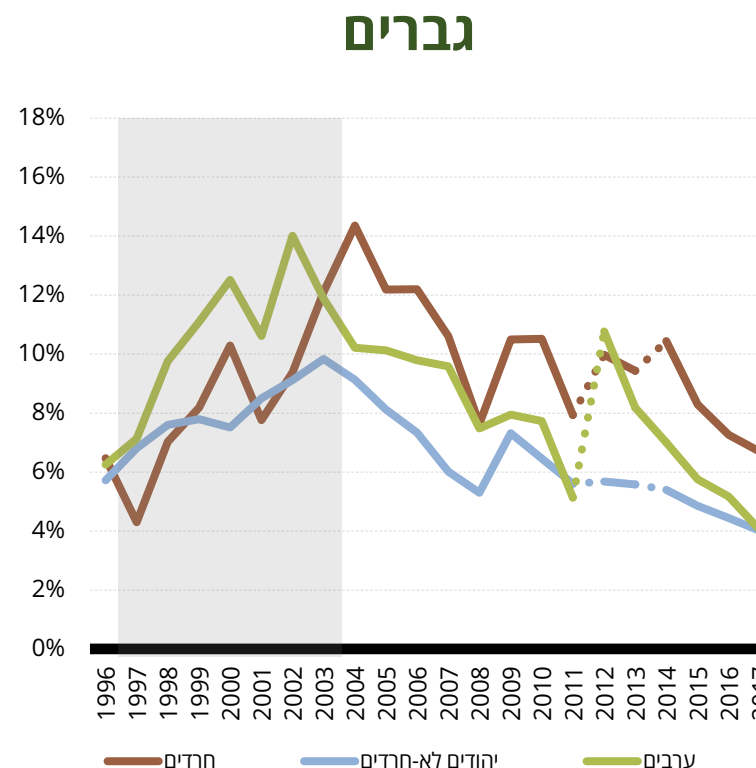
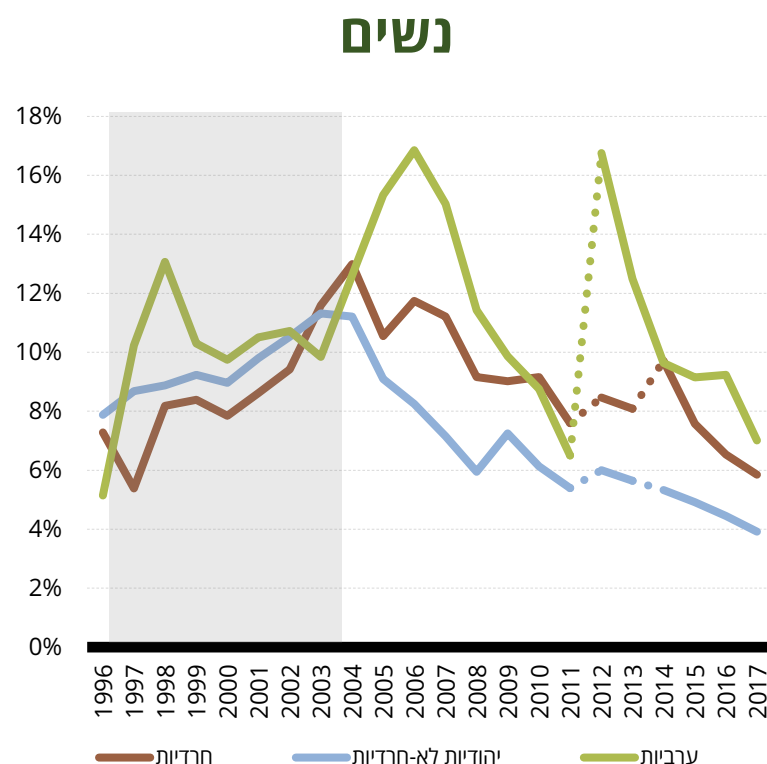
אוכלוסיות מוחלשות
בשוק העבודה
מתאוששות לאט
ביציאה ממשבר

- כיום 50% מבעלי השכלה הנמוכה הם ערבים
- גברים חרדים לומדים שנים רבות בישיבה, אך תכני הלימוד אינם מכוונים לשוק העבודה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1996-2017. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012.

אבטלה אוכלוסיות

שיעור אבטלה לפי מגדר וקבוצת אוכלוסייה, גילי 25–64, שנים 1996–2017



שיעור האבטלה, בעיקר בטווח הקצר, מושפע גם מכמות המצטרפים החדשים לשוק העבודה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסכ"א, למ"ס. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012. חרדים – עד שנת 2013 לפי הגדרת בית הספר האחרון, משנת 2014 ואילך לפי הגדרה עצמית.

משך חיפוש העבודה ביציאה ממשבר - ממצאי רגרסיות

- משך חיפוש העבודה בקרב בעלי השכלה נמוכה בשנים שלאחר שיא המשבר (2004–2011) היה ארוך בכמעט חודשיים בהשוואה לבעלי השכלה גבוהה (בניכוי השפעת משתנים אחרים)
- משך חיפוש העבודה בקרב חרדים היה ארוך בהשוואה ליהודים לא-חרדים
- עם זאת, בפיקוח על משתני השכלה, ניסיון תעסוקתי ומשתנים אחרים, עולה כי משך חיפוש העבודה בקרב חרדים דומה לזה של יהודים לא-חרדים. כלומר, שיעור האבטלה הגבוה בקרב החרדים בהשוואה ליהודים לא-חרדים מוסבר בעיקר בפערים בהשכלה ובניסיון התעסוקתי
- לעומת זאת, בקרב ערבים משך חיפוש העבודה היה ארוך בשבעה חודשים בהשוואה ליהודים לא-חרדים, גם לאחר פיקוח על מאפיינים שונים ברגרסיה

*** מקור:** ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, "חיפוש עבודה לאחר משבר" (שם זמני, טרם פורסם).
נתונים: סכ"א, למ"ס. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012. חרדים – עד שנת 2013 לפי הגדרת בית הספר האחרון, משנת 2014 ואילך לפי הגדרה עצמית.

המובטלים במשבר הקורונה

מתאם שלילי בין
פיטורים/הוצאה לחל"ת
והון אנושי ופריון עבודה

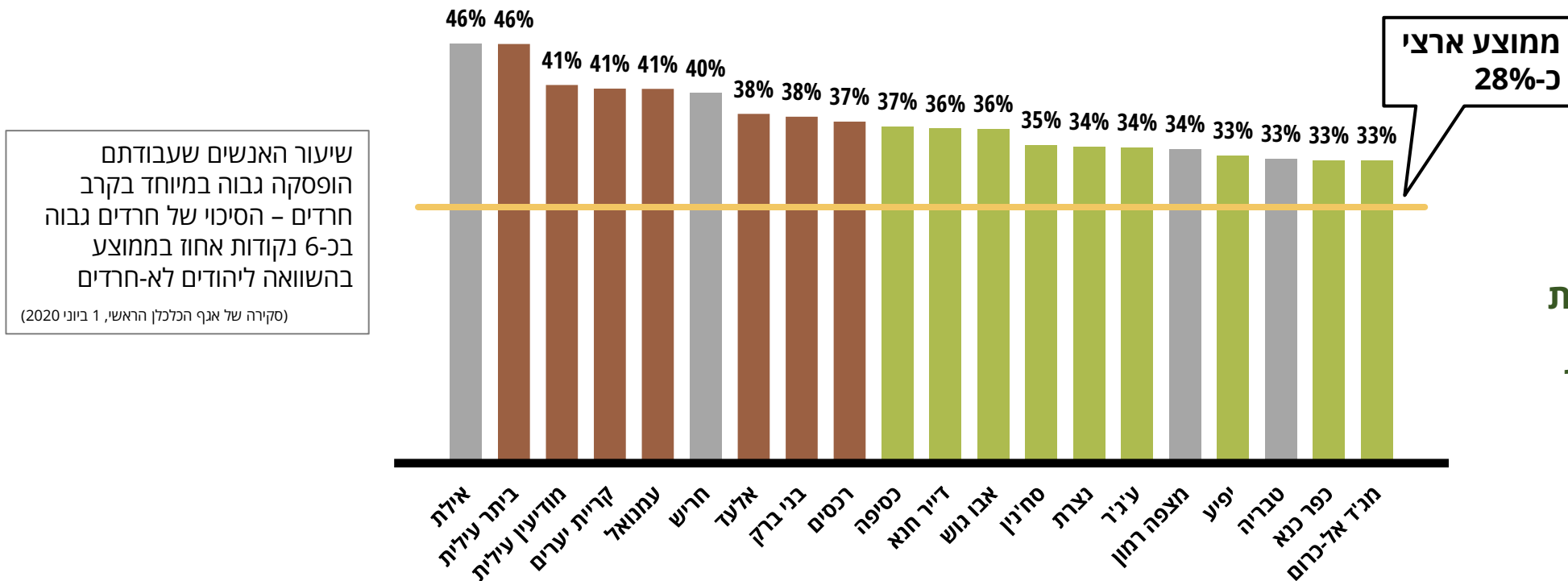
עובדים שהופסקה עבודתם עקב חל"ת או פיטורין

- שיעור בעלי תואר אקדמי בקרב העובדים שעבודתם הופסקה, כ-11% בלבד
- שיעור בעלי תואר אקדמי שעבודתם הופסקה נמוך מאוד בהשוואה לאלו שאין להם תואר
- בממוצע שכרם טרום הפסקת העבודה היה נמוך ביותר משליש מהשכר הממוצע במשק
- ככל שהענף מאופיין בשכר גבוה, כך שיעור המועסקים שהופסקה עבודתם נמוך יותר
- השכר הממוצע שהשתכרו עובדים שפוטרו או הוצאו לחל"ת בענפים בהם השכר גבוה, נמוך משמעותית מהממוצע בענף

מקורות: סקירות ונתוני שירות התעסוקה; סקירות של אגף הכלכלן הראשי (5.1.2020; 1.6.2020); בנק ישראל (אפריל, 2020); הלר (2020)

אבטלה יישובית

עשרים היישובים עם שיעור האבטלה (האפקטיבי) הגבוה ביותר אפריל 2020



שבע הרשויות המקומיות החרדיות נמצאות בין עשרת היישובים בהם שיעור האבטלה הוא הגבוה ביותר

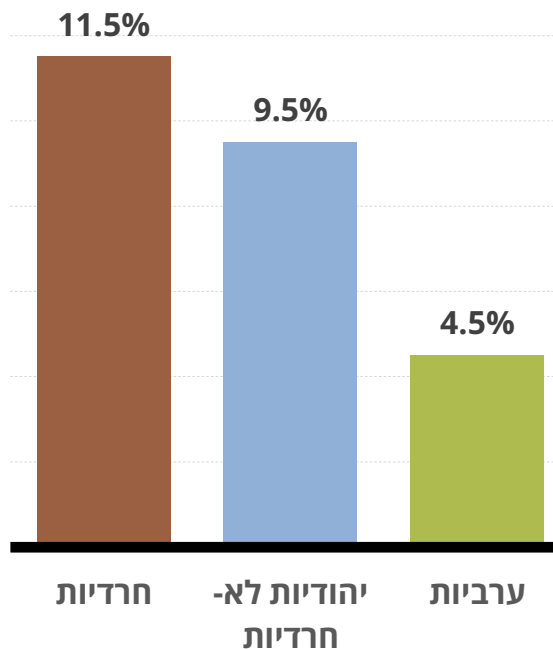
מרבית המובטלים שלא זכאים לדמי אבטלה [שנראה שמשקלם בחברה החרדית משמעותי] - כעצמאים - לא כלולים בהשוואה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: שירות התעסוקה, 2020.

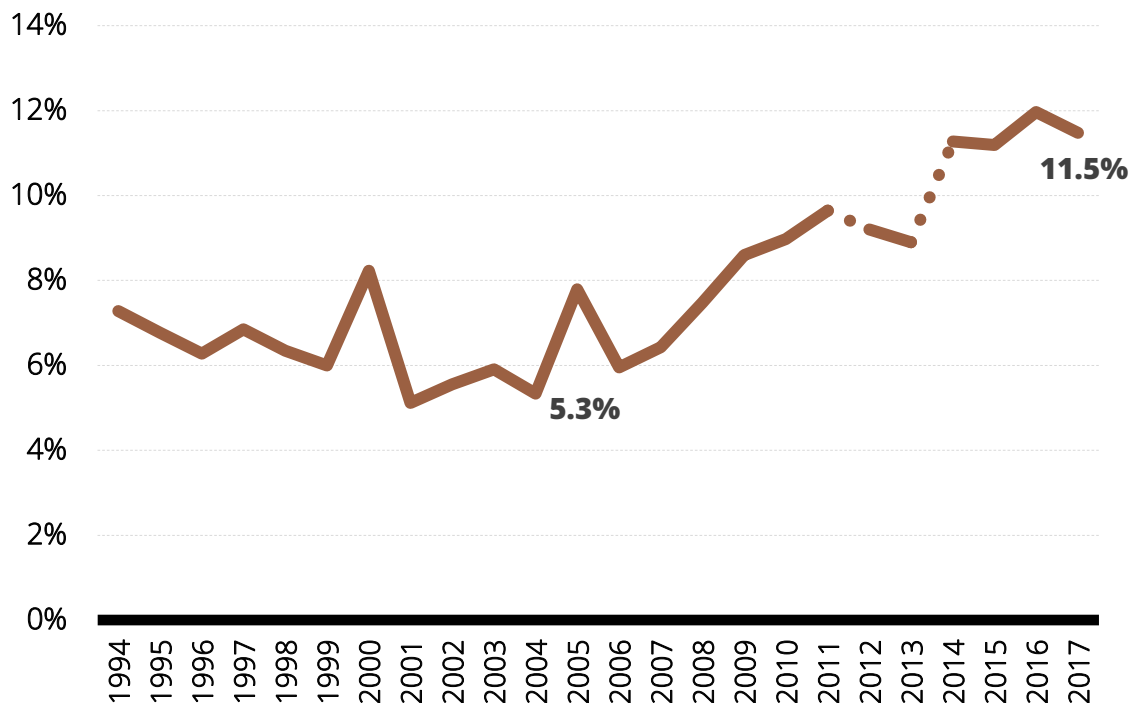
עצמאיות ערב משבר הקורונה

אחת מהקבוצות שנפגעו
במשבר היא אוכלוסיית
העצמאים

שיעור העצמאיות, 2017



שיעור העצמאיות החרדיות, 1994-2017

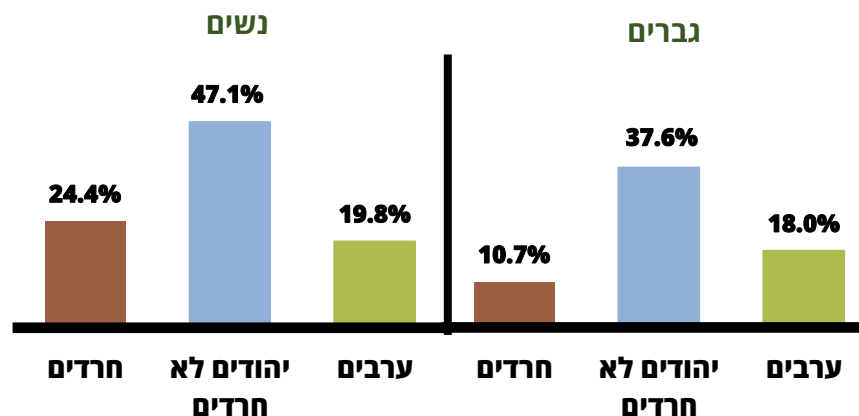


משפחות חרדיות לא מעטות מסתמכות גם על הכנסות לא שכירות – תעסוקה חלקית, מזדמנת, לא תמיד מדווחת

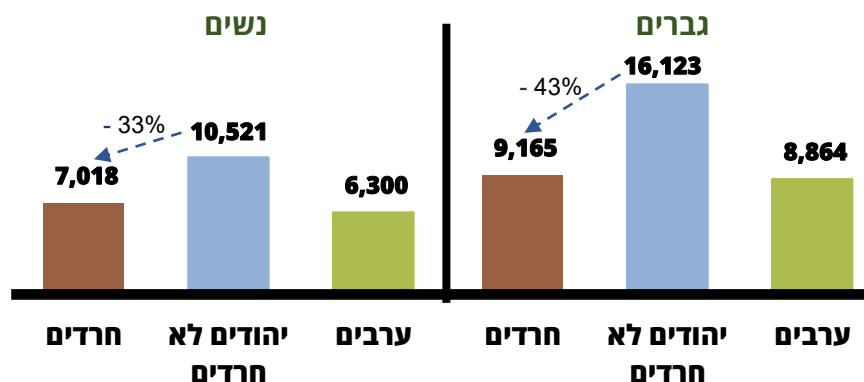
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסכ"א, למ"ס. שיעור העצמאיות מכלל המועסקות החרדיות.

תמונת מצב ערב משבר הקורונה

שיעור בעלי השכלה אקדמית (ותואר מקביל), 2017



הכנסה חודשית לשכיר, 2018, ש"ח



מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי עיבודים לסקר הוצ"מ, 2018, וסכ"א, 2017. למ"ס.

ענף כלכלי - ריכוז בענף החינוך

שיעור המועסקים בחינוך

ערבים	יהודים לא-חרדים	חרדים	
34%	17%	40%	נשים
6%	5%	28%	גברים

- **במשבר הקורונה** - חלקם של עובדי הענף בדורשי עבודה גבוהה. הפגיעות של חרדים הייתה גבוהה יותר (עמותות, זכויות בעבודה)
- **במבט קדימה** - יציבות תעסוקתית בשל ביקוש קשיח לשירותי חינוך ושיעור תעסוקה גבוה בשירות המדינה וגופים מתוקצבים

- בחברה החרדית: נשים רבות הן המפרנסות עיקריות, שיעור גבוה של צעירים
- נשים וצעירים נפגעו יותר במשבר

עבודה מרחוק

- במשבר הקורונה, עובדים שהתאפשרה המשך עבודתם מרחוק נפגעו פחות

החברה החרדית

פסק הלכה של הרב וואזנר (מלפני 8 שנים)

- מי שאינו צריך להשתמש בכלי האינטרנט לצורך פרנסתו - אסור לו להשתמש בו כלל. אסור להכניסו לבית ואסור להכניסו למקום עבודתו, אפילו אם האינטרנט עם "פילטער" וזה דבר פשוט.
- אלו שנתברר שמוכרחים להשתמש בחלק מהאינטרנט לצורך פרנסתם - איסור גמור ותנאי בל יעבור, שישתמשו רק באינטרנט שיש בו פילטער כזה שמרחק כל האפשרות שנכשלו בהם עד היום.
- גם אינטרנט עם פילטער - דעתנו דעת תורה שלא יכניסו לביתו, רק יהיה במקום עבודתו, כדי למנוע כניסת האינטרנט לבית היהודי.
- אם חלילה וחלילה עדיין ימצאו פורצי גדר שלא ירחקו את האסון הנורא של האינטרנט, איסור גמור על פי התורה להיכנס לביתם.



מקור: ויקיפדיה. דעת תורה בעניין תחנות אינטרנט חרדיות (כסלו תש"ע).

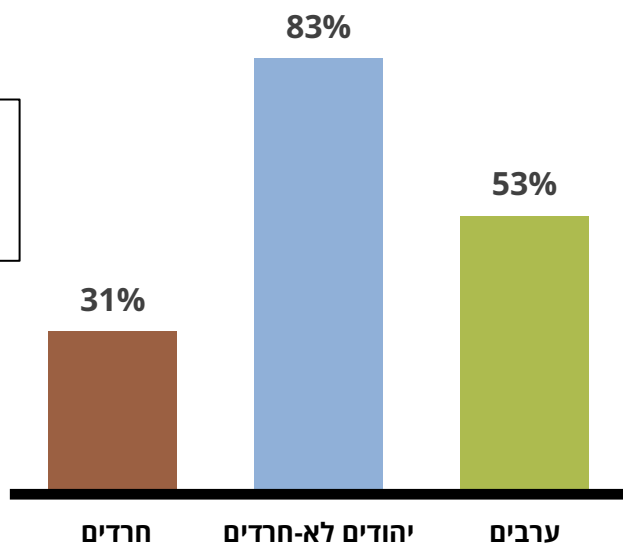
כינוסי ענק כנגד נזקי הטכנולוגיה והאינטרנט – בהשתתפות רבנים

אפשרות עבודה מרחוק נגישות

לחרדים ולערבים נגישות
נמוכה למחשב ולאינטרנט

• בחברה החרדית נגישות נמוכה לעבודה מרחוק

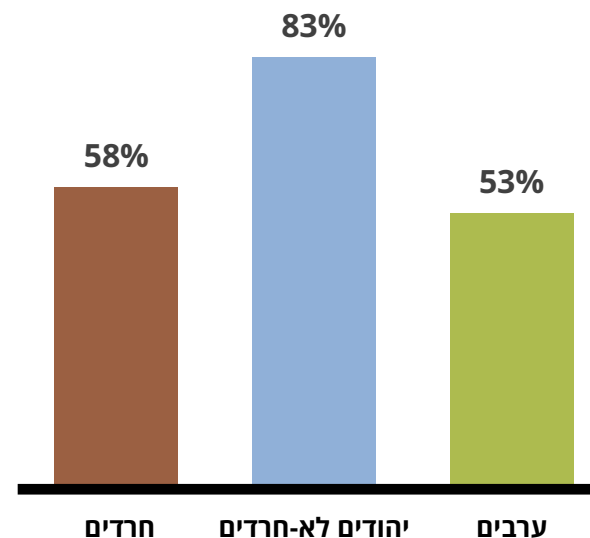
שיעור האנשים שבביתם חיבור לאינטרנט



שיעור משתמשים באינטרנט:

חרדים - 52%
יהודים לא-חרדים - 89%
ערבים - 72%

שיעור משקי הבית שברשותם מחשב



מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2019. "נעורים בחברה החרדית". המכון החרדי למחקרי מדיניות.

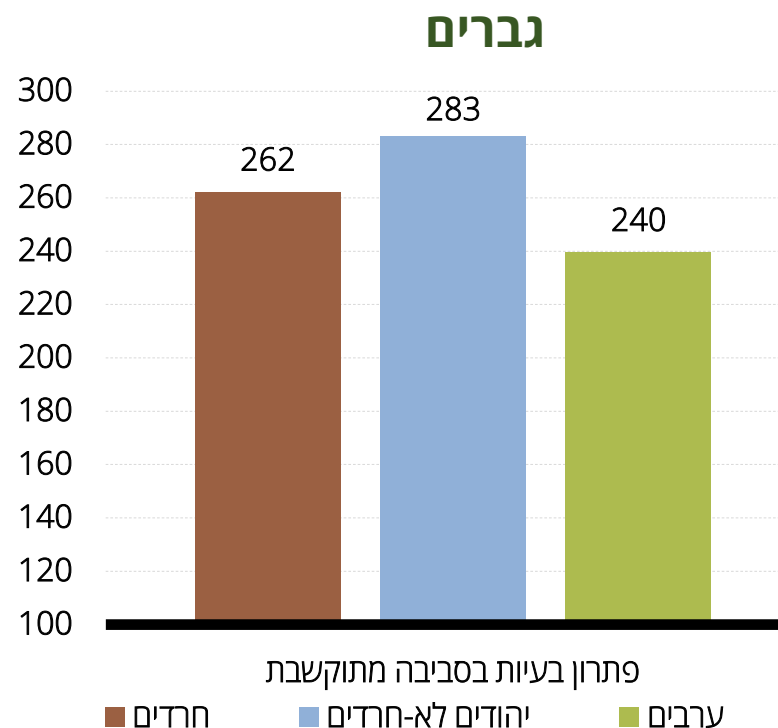
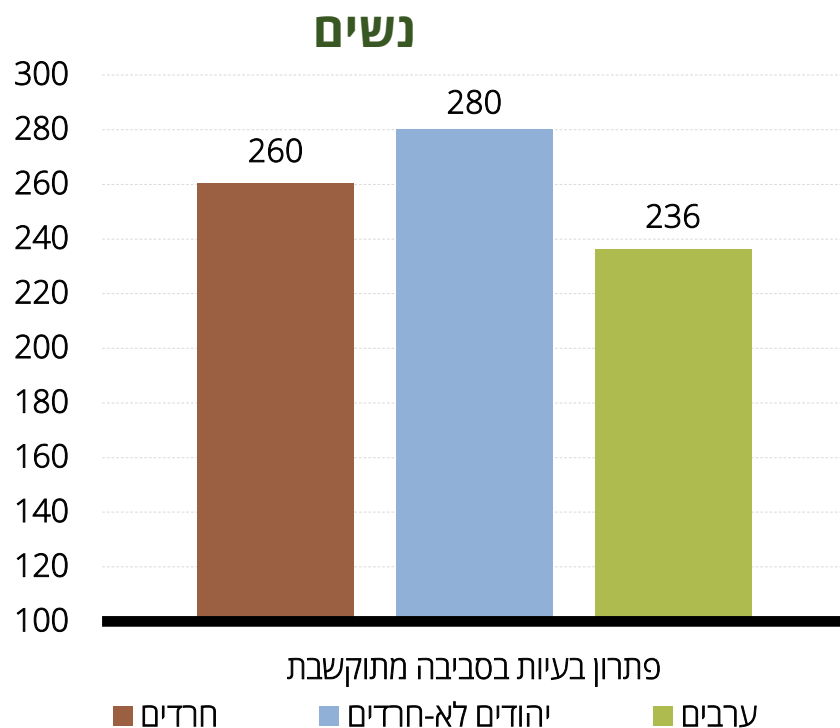
נתונים: עיבודים לסקר הוצאות משק הבית 2018, למ"ס.

מקור: עיבודים לסקר החברתי 2018, למ"ס. בני 20 ומעלה.

אפשרות עבודה מרחוק אוריינות דיגיטלית

לחרדים נגישות נמוכה
למחשב ולאינטרנט, לצד
אוריינות דיגיטלית נמוכה

מיומנויות יסוד של האוכלוסייה הבוגרת – פתרון בעיות בסביבה מתקשבת, גילי 16–65



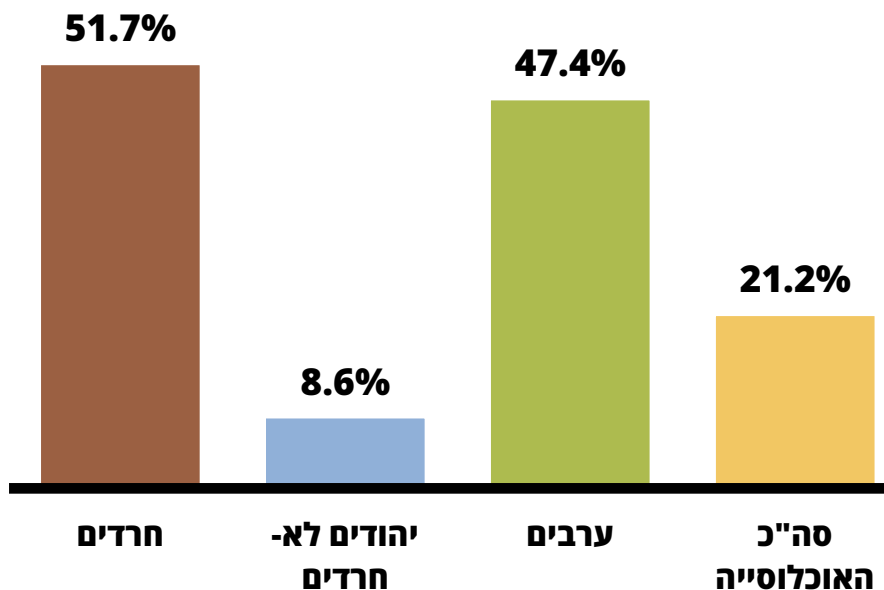
הפערים בין האוכלוסיות במיומנויות הדיגיטליות גדולים יותר בקרב צעירים (16–35)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, דמיטרי רומנוב, 2018, *איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי*, עיבודים לסקר מיומנויות (PIAAC), לשכה המרכזית לסטטיסטיקה וראמ"ה. 2015–2014. זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה עצמית. *טווח הציונים במבחנים השונים הוא 0–500; ממוצע הציונים הוא 250 וסטיית התקן עומדת על 50.

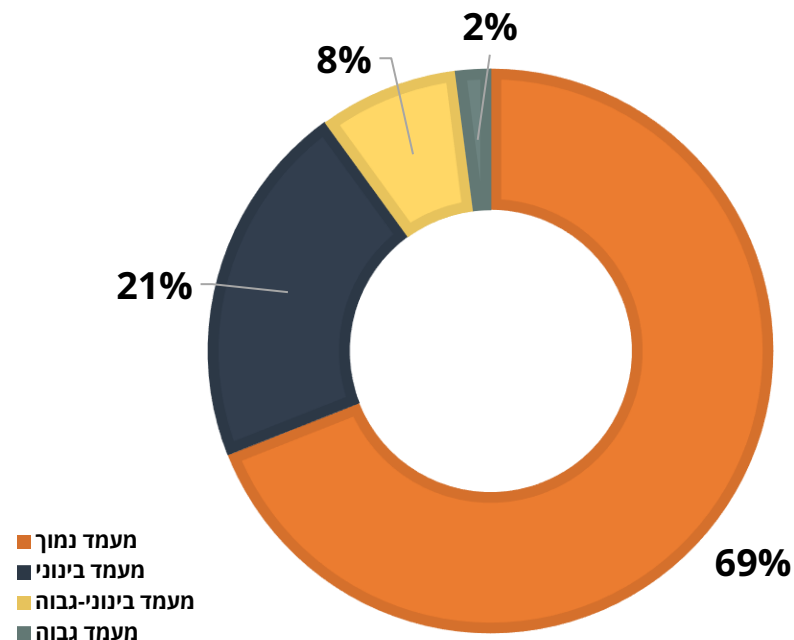
מצב כלכלי ערב מגפת הקורונה

המשק נכנס למשבר במצב טוב, אך האוכלוסייה החרדית הייתה במצב של פגיעות כלכלית

תחולת העוני, 2018



מעמד כלכלי, חרדים, התפלגות, 2018



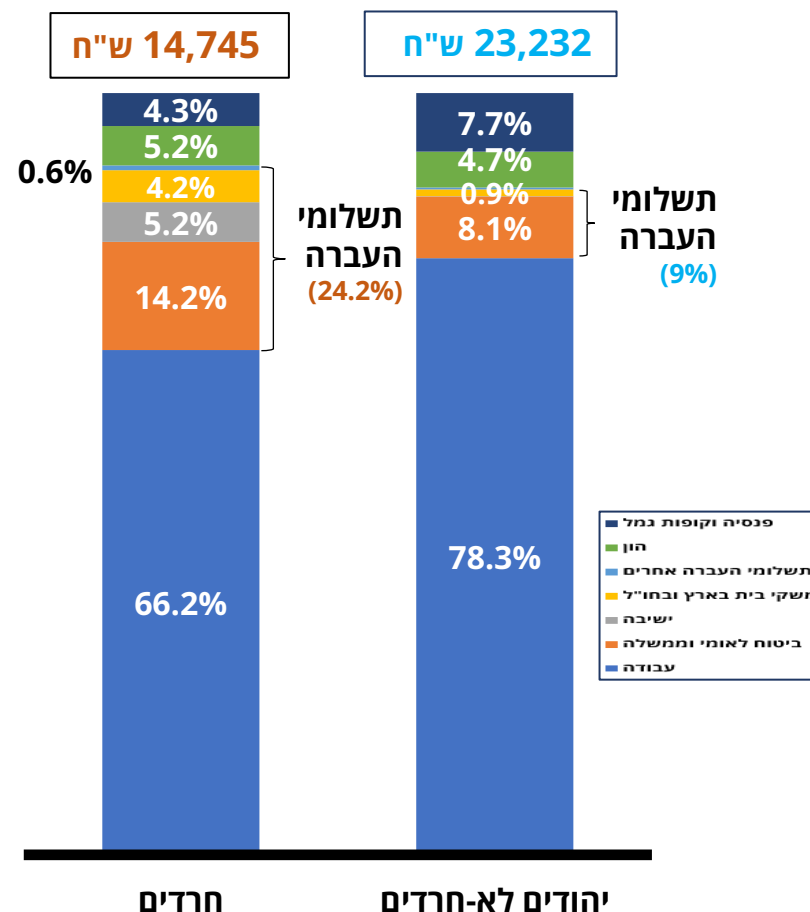
- בתקופות של מיתון כלכלי אחד העוגנים של משקי בית הוא חסכוניותם
- בשל רמת ההכנסות בחברה החרדית היקף החסכוניות נמוך, לכן קיימת תלות גדולה בזרם ההכנסה השוטף

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", רשות האכיפה והגבייה. (עדכון ל-2018). עיבודים לסקר הוצאות משק הבית לשנת 2017 של הלמ"ס. החלוקה למעמדות מתייחסת למשקי בית שבהם ראש משק הבית מעל גיל 25. (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

בחברה הערבית גם נגישות נמוכה לאשראי

הכנסות של משקי בית חרדים מסתמכות על:

- הכנסות עצמאיות מעבודה
- תשלומי העברה מהמדינה
- תמיכות מהקהילה בארץ (העברות, תרומות והלוואות ללא ריבית)
- תמיכות מהקהילות היהודיות בחו"ל



מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עיבודים לסקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018.

פגיעות משקי הבית החרדיים לאחר המשבר

- **הכנסות עצמיות מעבודה**

- שיעור האבטלה גדל ותיתכן ירידת שכר
- שיעור גבוה של חרדים מועסקים בחינוך בקהילה, וחלק מהשכר ממומן באמצעות תשלומי הורים שנפגעו מהמשבר

- **תשלומי העברה מהמדינה (והנחות על שירותים)**

- גירעון תקציבי גדול, צורך בהקצאה של תקציבים גדולים יותר למשל לבריאות, וגידול במספר הנזקקים

- **תמיכות מהקהילה בארץ**

- המצב הכלכלי של משקי הבית החרדים עלול להשליך על היקף התרומות בתוך הקהילה

- **תמיכות מיהדות העולם**

- המשבר אינו ייחודי לישראל – צפוי להשפיע על היקף התרומות מיהדות העולם: לנזקקים, לאברכים ולמוסדות (שלא יוכלו לשלם גם משכורות)

מצב כלכלי פוסט- קורונה

גם בכל הקשור לצד ההוצאות מצבו של הציבור החרדי אינו מזהיר על רקע המשבר

- העוני החרדי הוא עוני מבחירה וככזה על מנת לקיים חיים תקינים ברמת הכנסות נמוכה, אמונה המשפחה החרדית על צמצום הוצאות עד למינימום הנצרך
- ביום-יום התנהלות זו מאפשרת לחיות חיים כלכליים תקינים יחסית בצל העוני הנגרם ממיעוט הכנסות
- אולם בתקופת משבר אין כמעט מהיכן לקצץ - אין מרווח של הוצאות שניתן להגדיר כמותרות שניתן לצמצמן במקרה הצורך

בשל רמת ההכנסות גם
מיתון בהיקף מצומצם עלול
ליצור פגיעה כלכלית קשה
בחברה החרדית

קשה לנבא את העתיד, אך המצוקה הכלכלית בחברה החרדית כתוצאה מהמשבר והשלכותיו, עשויה להביא להתגברות הצורך/הרצון לשילוב בשוק העבודה

- מצטרפים חדשים לכוח העבודה
- הגדלת היקף משרה בקרב עובדים
- נכונות גוברת לטיוב המיומנויות דרך השתלבות בהכשרות

ממצאי סקר המכון הישראלי לדמוקרטיה במשבר הקורונה אכן מצביעים על גידול במוטיבציה (הרמן וענבי, 7.5.2020)

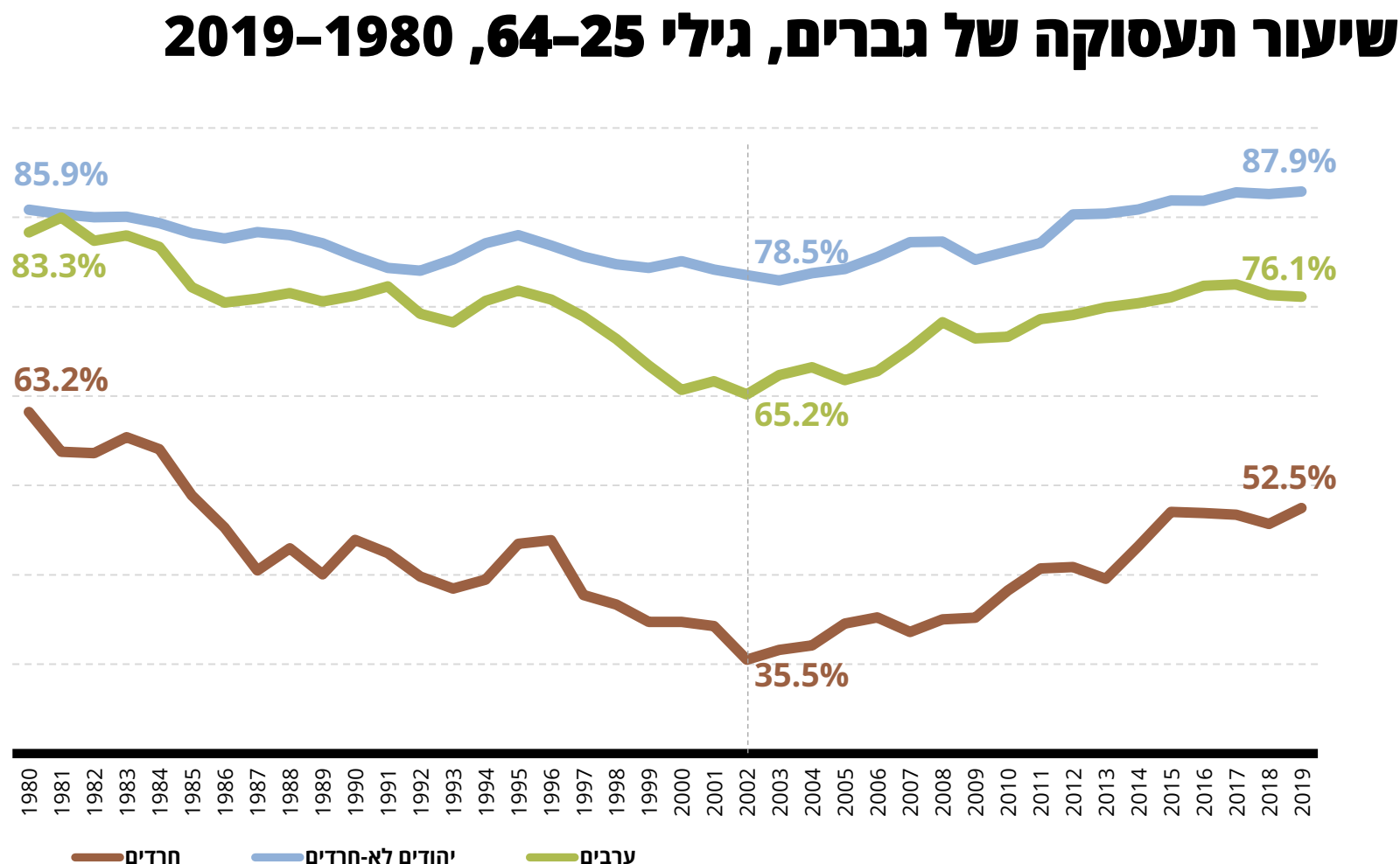
השלכות:

- **טווח קצר** – מצטרפים חדשים לשוק עבודה ללא מיומנויות יתקשו למצוא עבודה – פחות משרות ויותר מתחרים על כל משרה, כשחלקם עם ניסיון עשיר ומיומנויות גבוהות
- **טווח ארוך** – תתכן השתלבות גוברת בשוק העבודה, כפי שקרה לאחר משבר תחילת המילניום

במשבר המילניום הייתה ירידה בכל רכיבי ההכנסה של משקי הבית בחברה החרדית, רכיבים שעלולים להיפגע גם הפעם

שיעור תעסוקה גברים

תפנית בתעסוקת גברים
במחצית הראשונה של
העשור הקודם

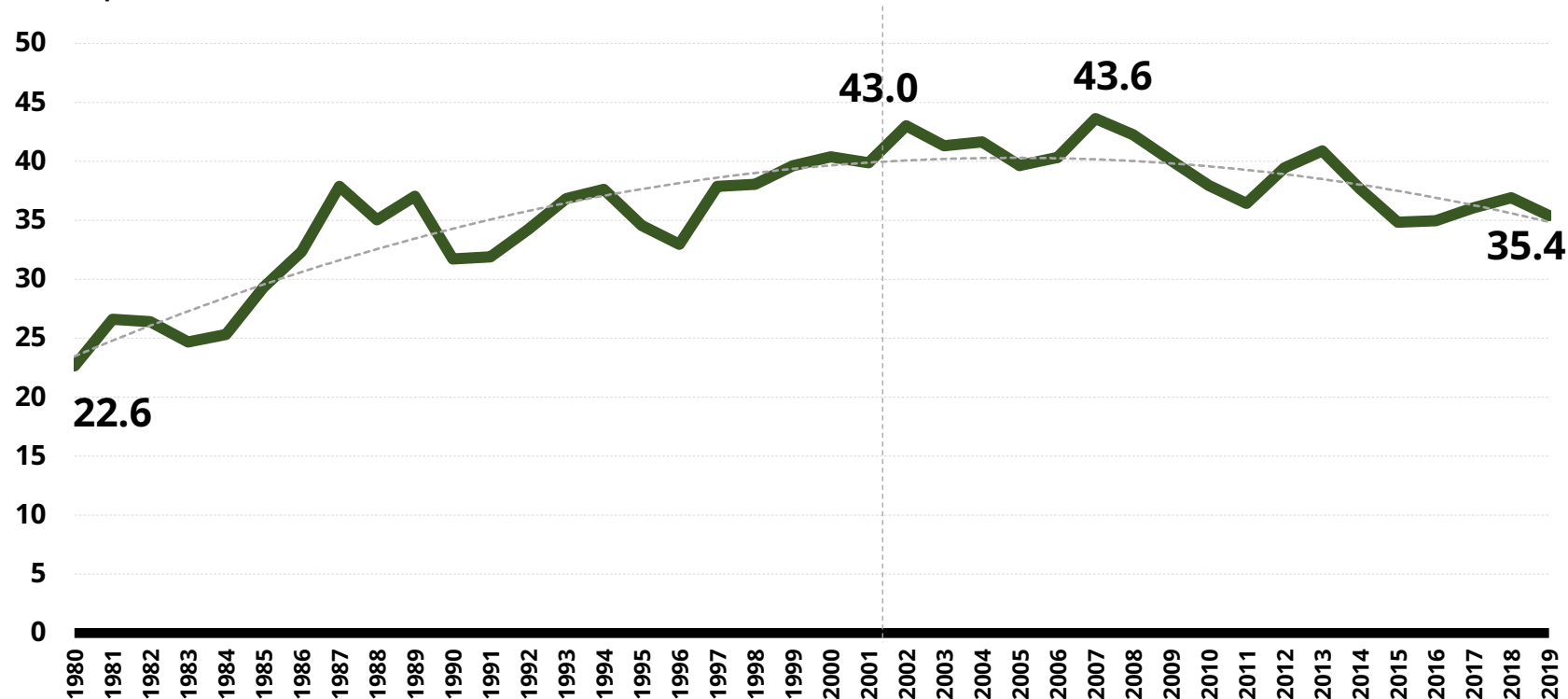


מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי ורומנוב (2018), "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עיבודים לסכ"א של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1980-2019. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012.

שיעור התעסוקה - פער בין גברים יהודים לא-חרדים, גילי 25-64, 1980-2019

גילי 25-64, 1980-2019

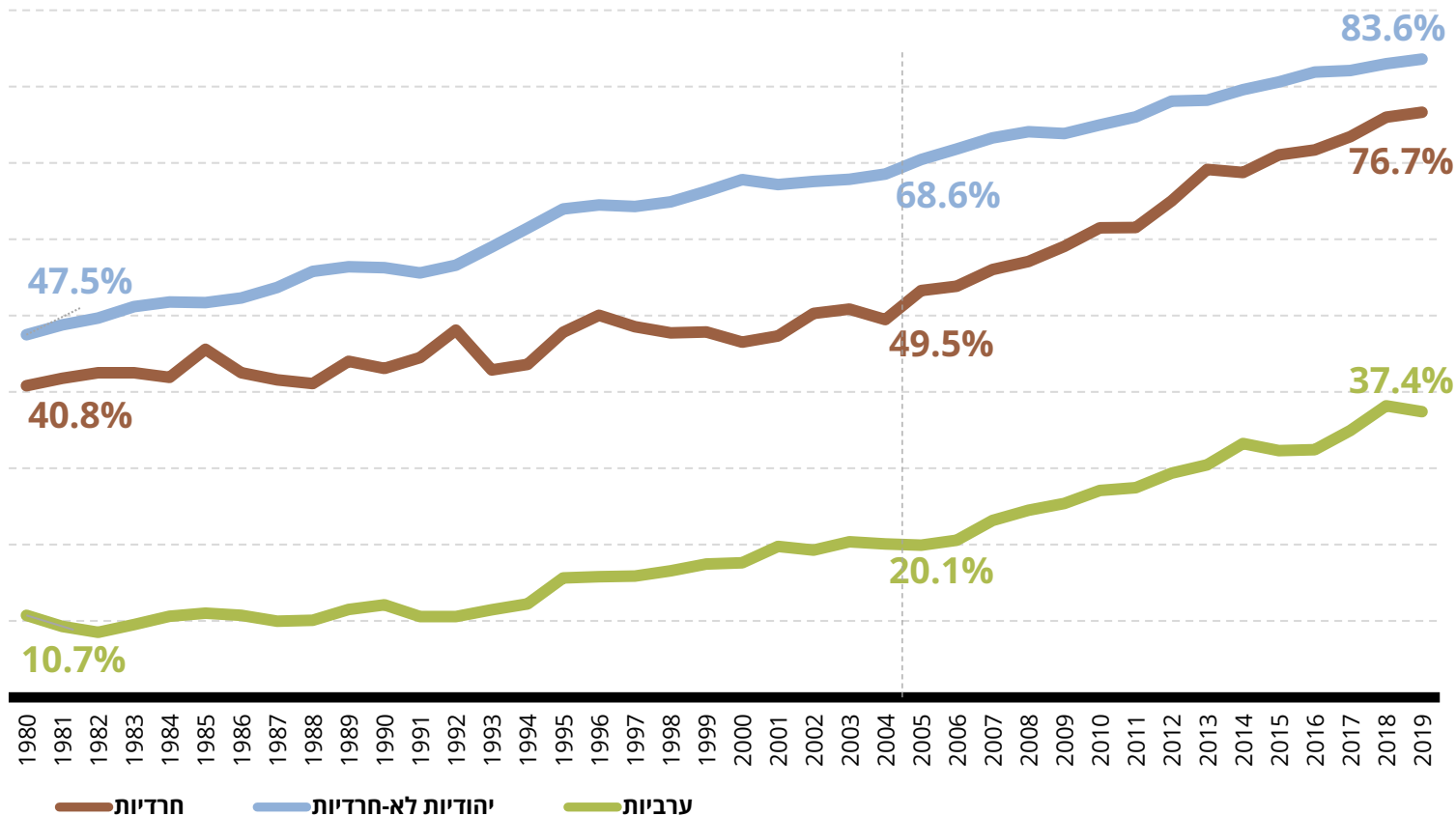
נקודות האחוז



מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". 2020. עיבודים לסכ"א, למ"ס.

שיעור תעסוקה נשים

שיעור התעסוקה לנשים, גילי 25-64, 1980-2019



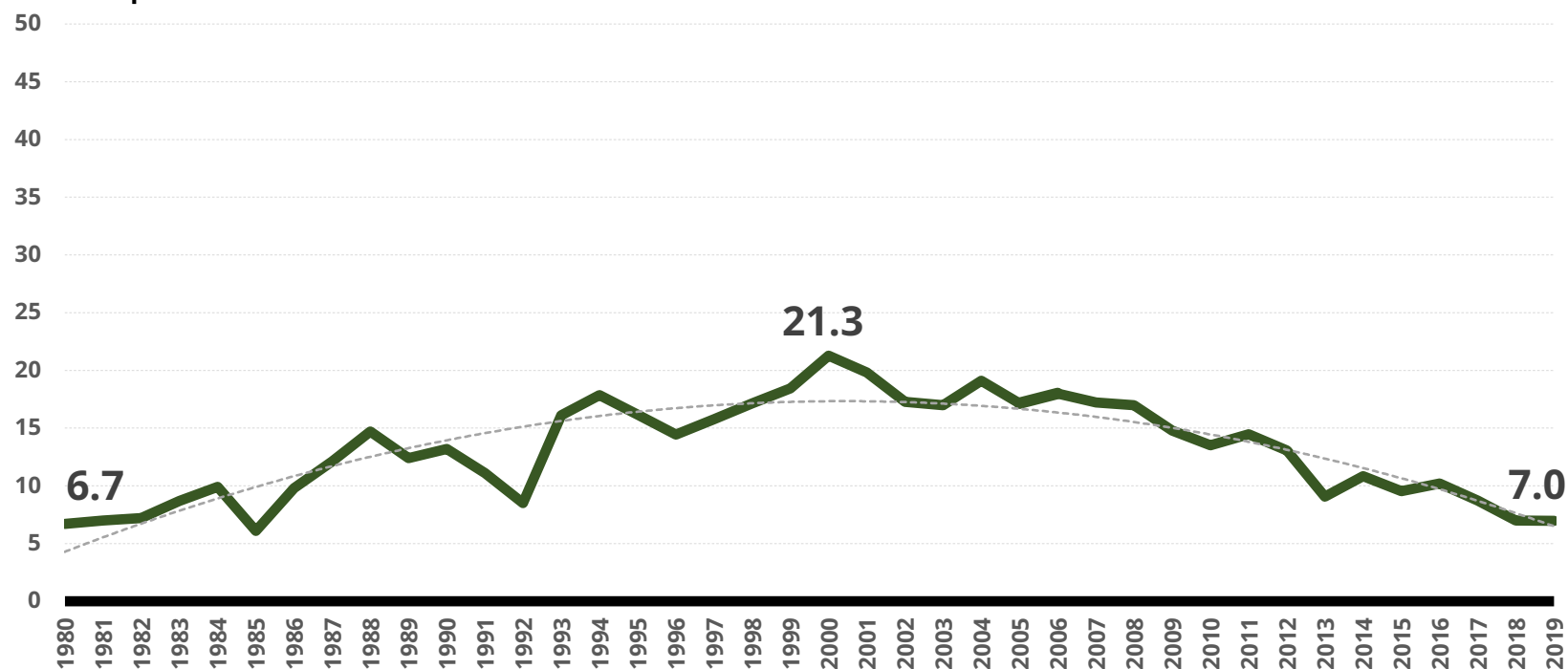
האצה בשילוב נשים
חרדיות [וערביות] לאחר
המשבר בתחילת
המילניום

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי ורומנוב (2018), "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1980-2019. קיים שבר בסדרת הנתונים בין השנים 2011 ו-2012.

שיעור התעסוקה - פער בין נשים יהודיות לא-חרדיות,

גילי 25-64, 1980-2019

נקודות האחוז

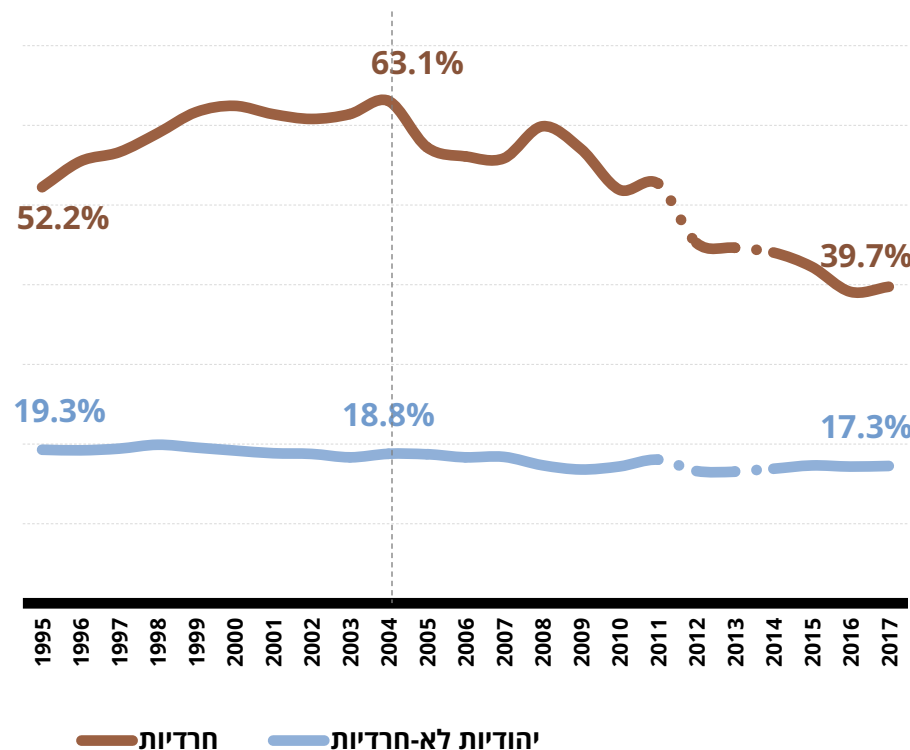


מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסכ"א, למ"ס.

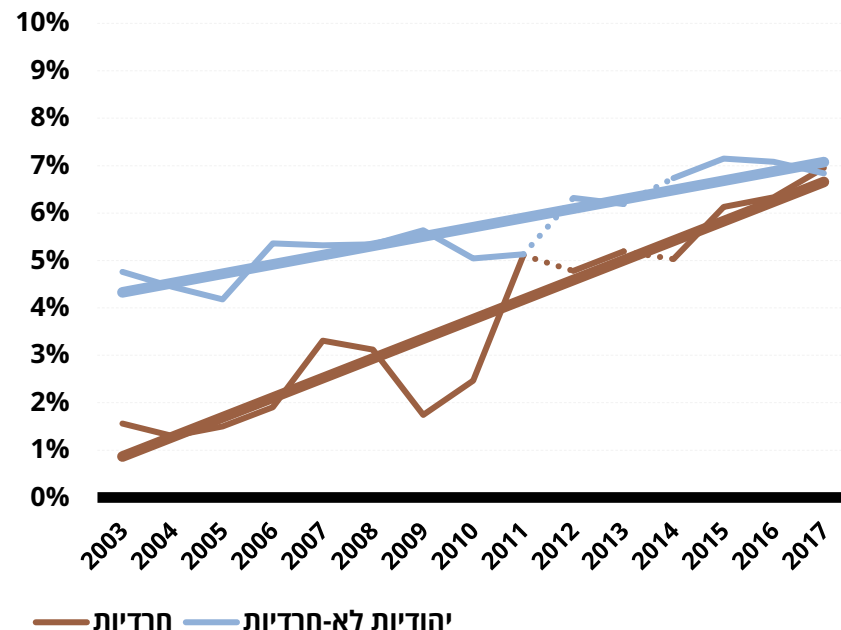
הצורך בפרנסה הוביל לשינויים במקצועות הלימוד, במשלח-היד ובענפי הכלכלה

פתיחות להשתלבות במשלח יד ובענפים נוספים בעקבות המשבר

בחינוך



במשלח-יד בתחום ההיי-טק



מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסכ"א, למ"ס, 2017-2003. עד שנת 2014 זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה בית הספר האחרון, משנה זו הוא מבוסס על הגדרה עצמית. 15 ומעלה. * קיים שבר בסדרה בין השנים 2011 ו-2012, בשל הגדרה שונה של ענפי המשק. ** 21 - בעלי משלח יד בתחומי המדע וההנדסה; 25 - בעלי משלח יד בענפי טכנולוגיות המידע (ICT); 31 - בעלי משלח יד נלווה בתחומי המדע וההנדסה; 35 - הנדסאים וטכנאים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT).

דיגיטציה הזדמנות

בחברה החרדית גברה
הפתיחות לשימוש
בטכנולוגיה ודיגיטציה

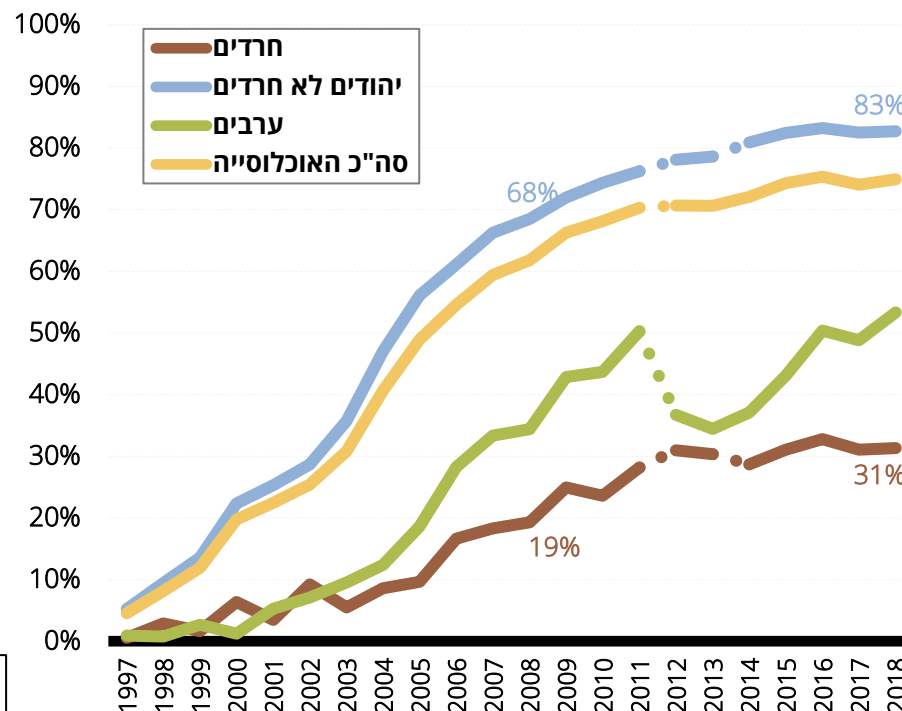
שיעור האנשים שבביתם חיבור לאינטרנט

בצל המשבר, שימוש גובר באינטרנט בחברה החרדית *

- עלייה ניכרת בביקוש להתקנות אינטרנט
- 78% משתמשים באינטרנט יותר בהשוואה לעבר
- רבים מדווחים כי ימשיכו להשתמש בערוצים דיגיטליים גם לאחר המשבר
- לעיתים אפילו שיעורים של רבנים שודרו דרך האינטרנט

- ניסיון העבר: הרדיו קיבל הכשר בחברה החרדית והפך לשכיח (יותר) במלחמת המפרץ
- מנגד, קולות רבנים שמביעים כיום התנגדות חריפה

* מקור: דו"ח בזק לשימוש בדיגיטל במגזר החרדי, אפריל 2020.
מחקר בקרב מדגם של 400 גברים ונשים בגילאי 20-55 מהציבור החרדי.



שיעור המשתמשים באינטרנט בחברה החרדית
עלה מ-24% ב-2008 ל-52% ב-2018

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (טרם פורסם), "השלכות המשבר הכלכלי בעקבות מגפת הקורונה על החברה החרדית". עיבודים לסקרי הוצ"מ למ"ס. (חרדים) – עד שנת 2014 מבוסס על הגדרת בית הספר האחרון. החל משנה זו הוזהו מבוסס על הגדרה עצמית.

המשבר העצים את הצורך, **שהיה קיים גם טרום המשבר**, לשילוב איכותי של החברה החרדית בתעסוקה

אתגרים:

- מגבלת התקציב צפויה להיות הדוקה יותר [לפחות בטווח הבינוני]
- נדרשים צעדים רוחביים, להחזיר מספר רב ככל האפשר של אנשים מכלל האוכלוסיות למעגל העבודה – למניעת hysteresis, לצמצום העוני ולהחזרת הצמיחה לכן, יתאפשר פחות למקד את המדיניות בקידום תעסוקה ובאוכלוסיות חלשות חזרה לצמיחה מהירה נדרשת גם כדי לאפשר בעתיד הקרוב, סיוע לאוכלוסיות חלשות
- אסור לשכוח את האוכלוסיות החלשות שהפגיעה בהן צפויה להיות חריפה ומתמשכת
- נדרשת התאמה של הצעדים הרוחביים למאפייני האוכלוסיות השונות

הזדמנות:

- משבר מהווה הזדמנות לרפורמות נדרשות: צורך גובר ולגיטימציה ציבורית

- **מוטיבציה גוברת לשילוב בשוק העבודה**
- **מוטיבציה לשדרוג הכישורים וההון האנושי**, ובכלל זה הכשרות ולימודים איכותיים [כדי להקטין את הפגיעות של בעלי מיומנויות נמוכות, שנחשפה במשבר]
- **נכונות גבוהה יותר לשימוש באמצעים טכנולוגיים ודיגיטציה**
השפעות אפשריות על ההשתלבות בשוק העבודה:
 - רכישת מיומנויות דיגיטליות שהן בסיסיות לצרכי שוק העבודה, להעלאת פריון העבודה והשכר
 - פוטנציאל להכשרות מרחוק [פתרון מסוים למחלוקת בשאלת ההפרדה המגדרית, שלא בהכרח נדרשת בלימוד מרחוק]
 - העמקת האפשרות של עבודה מרחוק [מצד עובדים ומעסיקים] – הרחבת אופציות תעסוקתיות
- **מקצוענות והתמקצעות של עסקים** (עצמאים, פרילנסרים), לצורך היערכות טובה יותר למצבי קיצון ועוד

מדיניות ממשלתית לטיפול במשבר

מדיניות

- העיקרון המרכזי הוא איזון בין השפעת הצעדים בתחום הבריאות ובתחום הכלכלה
- העדפת סגרים ממוקדים על פני סגר כללי, ככל שאפשר, בדגש על מקומות עם הדבקה גבוהה ותועלת כלכלית משקית נמוכה יחסית
- אין פתרונות קסם
- צורך בהקצאה תקציבית משמעותית
- צמצום אי ודאות משקית - חשוב לצמצם את הפגיעה על ידי פרסום רשימת צעדי הממשלה שינקטו ברמות שונות של המגפה בהתבסס על מדדים פשוטים המפורסמים מעת לעת

מספר סוגיות

- עידוד ביקושים – הקדמת פרויקטים ממשלתיים
 - תמיכה בעסקים (ובעצמאים)
 - חל"ת מול חל"ת גמיש או/וסבסוד תעסוקה – לפי קריטריונים
 - הכשרות מקצועיות
 - עידוד העסקה מרחוק (תמיכה ממשלתית ביצירת תשתיות, התאמת חוקי העבודה)
 - רשת ביטחון סוציאלי
-

תודה על ההקשבה

ניצה (קלינר) קסיר